

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Den betydelsefulla helhetsbilden

En vinjettstudie ur specialpedagogiska perspektiv
i arbete för en förskola likvärdig för alla
barn

Karin Blad och Ulrika Eriksson
Specialpedagogikprogrammet

Examensarbete: 15 hp
Kurs: SPP610
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT 2019
Handledare: Susy Forsmark
Examinator: Eva Gannerud

Nyckelord: Framgångsfaktorer, förskola, likvärdighet, inkludering, specialpedagoger, organisation, tid, yrkesroll, helhetsbild, hermeneutisk ansats, vinjettmetod

Abstract

Syftet med studien är att upptäcka framgångsfaktorer i den specialpedagogiska yrkesrollen, som några specialpedagoger ser som betydelsefulla i sitt arbete mot en förskola likvärdig för alla barn. Vidare undersöks vad specialpedagogerna anser sig behöva för att möjliggöra en förbättring och utveckling av sitt arbete.

Studien har genomförts genom att vinjettmetoden tillämpats, där 18 specialpedagoger från tre kommuner valt att delta. Resultatet visar att de förutsättningar specialpedagogerna anser sig behöva, bland annat ligger på organisationsnivå. Det blir tydligt i analysen av det insamlade materialet att ledningen behöver strukturera upp den specialpedagogiska insatsens möjligheter till tid för inkluderingsarbetet. Tillgång till tid är bland annat viktigt för att ett nära samarbete mellan alla aktörer kring barn i behov av särskilt stöd. Dessutom är tid av betydelse för utförandet av de praktiska handlingarna specialpedagogerna ser som framgångsfaktorer i sitt arbete.

I analysen av resultatet har den hermeneutiska ansatsen använts. Det blir här tydligt på vilket sätt delarna i den specialpedagogiska kompetensen är viktiga och går in i varandra för att nå helheten i en förskola likvärdig för alla barn.

Förord

Till studiens deltagande specialpedagoger vill vi framföra ett tack för den kunskap, svaren har givit oss. Sammanställningen av resultatet gjorde att vi, tillsammans med teori och litteratur, fick perspektiv på och tydligt kunde se helheten i arbetet mot en förskola likvärdig för alla barn. Uttrycken för vad som ses som avgörande framgångsfaktorer berikar oss i vårt kommande uppdrag som specialpedagoger.

Ett stort tack till vår handledare Susy Forsmark på Göteborgs Universitet. Det har varit givande och utmanande samtal vi haft, där handledningen med den konstruktiva kritik vi fått, har stärkt oss i vårt skrivande och reflekterande.

Under studiens framväxt har vi sett delar och helheter ur olika perspektiv, reflekterat kring dem och skapat ny kunskap tillsammans. Vi har utmanat och utvecklat varandra genom att under hela processen ställa utmanande och fördjupande frågor kring studiens resultat och därmed inte alltid kommit med färdiga svar. Vi har delat upp arbetet i olika ansvarsområden i litteratur- och resultatdelar. Karin har haft huvudansvaret för den specialpedagogiska yrkesrollen och Ulrika har haft huvudansvaret för organisationsnivån. De teoretiska utgångspunkterna och bakgrunden har vi gjort tillsammans. Vi har även arbetat tillsammans med diskussionen och stöttat varandra i de delar där vi haft huvudansvar. Gemensamt har vi också utformat vinjetterna och insamlandet av material från informanterna. Slutligen är vi nu klara med många erfarenheter rikare och nya uppdrag som väntar.

Karin Blad och Ulrika Eriksson

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Bakgrund	1
2.1	Specialpedagogens roll under utveckling	1
2.2	Myndighetstexter	2
2.3	Begreppsförklaring	4
3	Syfte	5
3.1	Frågeställningar	5
4	Litteraturgenomgång och tidigare forskning	5
4.1	Organisationsnivå	5
4.1.1	Decentraliseringen, kvalitetsarbetet och ledningens betydelse	5
4.1.2	Samarbete och samverkan	7
4.2	Den specialpedagogiska yrkesrollen.....	8
4.2.1	Profession för mandat och legitimitet	8
4.2.2	Möjligheter för likvärdighet	9
5	Teoretiska utgångspunkter	10
5.1	Specialpedagogiska perspektiv	10
5.1.1	Relationellt perspektiv.....	10
5.1.2	Dilemmaperspektiv	11
5.1.3	Organisationsteorier.....	11
5.1.3.1	Systemteori.....	11
5.1.4	Utvecklingsekologi	12
6	Metod.....	14
6.1	Hermeneutisk ansats	14
6.1.1	Bearbetning och analys	15
6.2	Vinjettstudie.....	15
6.3	Utformning av vinjett	16
6.4	Pilotstudie	16
6.5	Urval	16
6.6	Missivbrev	17
6.7	Genomförande	17
6.8	Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	18
6.9	Etiska överväganden	18

7	Resultat.....	20
7.1	Organisatoriska förutsättningar.....	20
7.1.1	Samarbete	20
7.1.2	Mandat och legitimitet	21
7.1.3	Tid	22
7.2	Den specialpedagogiska yrkesrollen.....	22
7.2.1	Handledning	22
7.2.2	Kartläggning och observation.....	24
7.2.3	Kollegialt lärande	24
8	Diskussion	25
8.1	Metoddiskussion	25
8.2	Resultatdiskussion	26
8.2.1	Organisationens betydelse för specialpedagogernas arbete mot en förskola likvärdig för alla barn	26
8.2.2	Framgångsfaktorer inom organisationsnivå	28
8.2.2.1	Samarbete och samverkan.....	28
8.2.2.2	Mandat och legitimitet.....	29
8.2.2.3	Tid.....	30
8.2.3	Framgångsfaktorer inom specialpedagogiska yrkesrollen	31
8.2.3.1	Kartläggning och observationer	31
8.2.3.2	Handledning.....	33
8.2.3.3	Kollegialt lärande	34
8.2.4	Slutsats.....	35
8.2.4.1	Slutdiskussion.....	36
8.3	Studiens kunskapsbidrag	36
8.4	Förslag till vidare forskning.....	36
9	Referens.....	38

Bilaga 1 Första missivbrevet

Bilaga 2 Andra missivbrevet

Bilaga 3 Vinjetter

1 Inledning

Det framkommer en problematisering av att den specialpedagogiska yrkesrollen behöver synliggöras för att efterfrågas, enligt von Ahlefeldt Nisser (2009). Specialpedagoger skapar förankringar mellan olika kontexter för att åstadkomma förståelse och medverka till utveckling och lärande. Inkludering är en stor del av värdegrundsarbetet i förskolan och som Lansheim (2010) belyser så har det en tendens att avstanna vid ett strävansmål vilket synliggör att förståelse av värdegrundsarbete behöver öka i verksamheten. Det finns ett behov av att studera hur specialpedagoger som arbetar mot förskolan ser på sitt uppdrag, vad de anser vara de faktorer som skapar framgång i inkluderingsarbetet samt vad de anser att de behöver för att nå en förskola likvärdig för alla barn. Under specialpedagogiska programmets utbildning har litteratur och föreläsningar mestadels fokuserat kring specialpedagogens roll i skolan, vilket lägger grunden för att studien tar fokus mot förskolan och specialpedagogerna som är verksamma där.

2 Bakgrund

I sammanställningen av tidigare forskning inom det specialpedagogiska området skildrar Emanuelsson, Persson och Rosenqvist (2001) att det finns ytterst få studier utförda i förskolan och de studier som är gjorda ligger på individnivå. De anser att det behövs ökad kunskap kring underifrånperspektivet i verksamheterna. Wetso (2006) beskriver att en förändring skett sedan dess och att det finns studier som berör organisationsnivån, men menar att det fortfarande saknas studier på den specialpedagogiska interventionen av verksamheten.

2.1 Specialpedagogens roll under utveckling

I den historiska tillbakablicken synliggörs en av anledningarna till att det finns få studier utförda inom den specialpedagogiska yrkesrollen. Siljehag (2010) framställer den specialpedagogiska yrkesrollens närvaro som relativt kort i förskolans organisation. I början av 1990-talet sker förändringar inom förskolan som till exempel ökade barngrupper, olika placeringsgrunder för barn i behov av särskilt stöd och brist på utbildade förskollärare. Efterfrågan om stöd och resurser ökade efter att förskollärare och övriga pedagoger uttryckt oro inför förändringarna, enligt Siljehag (a.a.). Det som lyfts är att stöd tidigare har riktats mot enskilda barns problematik och att vägledningar till förskollärare och övriga pedagoger

har verkställts av förskolespsykologer. Bladini (2004) beskriver att resurspedagoger, erfarna förskollärare och fritidspedagoger, fanns i förskolans verksamhet. De arbetade med enskilda barn och ibland handledning för förskollärare. Vidare påtalar Siljehag (2010) att möjligheten till tillträde inom påbyggnadsutbildningen i specialpedagogik för förskollärare trädde i kraft 1990. Målet med utbildningen var att fokusera på den pedagogiska kompetensen för att nå och granska den egna praktiken. Det möjliggjorde handledning från likvärdig yrkesbakgrund och frångick den tidigare psykologiska handledningen med fokus på det enskilda barnet, enligt Bladini (2004). Senare kom det att ändras till att specialpedagogen skulle vara kvalificerad samtalspartner. Professionsutvecklingen av specialpedagogens yrkesroll bearbetas fortfarande, enligt Bladini (a.a.), i och med att det finns en otydlighet i vad det innebär att vara specialpedagog ute i verksamheten.

2.2 Myndighetstexter

Här presenteras korta sammandrag från instanser som har avgörande relevans för syftets område om en förskola likvärdig för alla barn och för specialpedagogers uppdrag.

Salamancadeklarationen och Salamanca 10+ uppfördes under 1994. Det samlades företrädare för 92 regeringar och 25 internationella organisationer för att diskutera specialpedagogiska frågor. Dessutom utfärdades regler som alla ska följa gällande delaktighet och jämlikhet för människor i behov av särskilt stöd. Målsättningen var att alla ska erhålla likvärdig undervisning inom det ordinarie utbildningsväsendet, då det ansågs att alla barn har unika egenskaper, intressen och behov, vilket belyses av Svenska Unescorådet (2006). I Salamancadeklarationens engelska version används ordet "inclusion", vilket till svenskan översattes med "integrering" och används med samma betydelse som ordet "inkludering"

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) 9§ ska de barn som av fysiska, psykiska eller som av andra skäl är i behov av extra stöd och anpassningar för sin utveckling, erhålla det. Det är rektors skyldighet att skapa förutsättningar för barnet att få det stöd barnet behöver och vårdnadshavarna ska erbjudas möjlighet att delta i utformningen av stödet. Syftet för utbildningen i förskolan är, enligt 2§ i Skollagen, att stimulera barns utveckling utifrån en helhetssyn på varje barn och dess behov av omsorg, utveckling och lärande.

Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2018) uttrycker att verksamheten i förskolan ska vara likvärdig oavsett var den bedrivs, men att utbildningen inte kan utformas på samma sätt överallt eller att resurser ska fördelas lika mellan olika förskolor eftersom de ändras utifrån behov som uppstår. Utbildningen ska utgå från en helhetsbild av barn och deras behov och att det ska finnas en röd tråd mellan lärande, omsorg och utveckling. Då utbildningen ska utgå från en helhetssyn på barnen, är det betydelsefullt att det sker ett gott samarbete mellan förskolan och vårdnadshavarna. Det innebär att alla som verkar i förskolan ska skapa tillitsfulla relationer till vårdnadshavarna samt klargöra för vårdnadshavarna vilka mål utbildningen i förskolan ska syfta till. Rektorn har ett särskilt ansvar att se till att barn får det särskilda stöd och de utmaningar de behöver inom förskoleverksamhetens område. Anpassningen sker genom att se till att resurserna fördelas och att utbildningen utformas så att alla barn får utmaningar och stöd för att utvecklas optimalt efter sina egna förutsättningar. Det systematiska kvalitetsarbetet ska genomsyra verksamheten på förskolan. I arbetet ingår dokumentation, uppföljning och utvärdering och ska enligt Skolverket (2018) syfta till att göra kvalitet och likvärdighet synligt. Utifrån de ovan beskrivna riktlinjerna ska specialpedagogens arbete utformas så att dess insats blir stödjande för arbetslagen i förskolan i riktning mot att utbildningen på förskolan inkluderar och främjar alla barn, oavsett behov och förutsättningar.

I specialpedagogens examensordning (SFS 2007:638) framskrivs att specialpedagogen ska ha kunskap om den vetenskapliga grund och det aktuella forskningsarbete som specialpedagogiken vilar på. Dessutom står det att specialpedagogen ska delta i det förebyggande arbetet med att avlägsna hinder i verksamheten och i de olika lärmiljöerna samt visa självkänedom och empatisk förmåga. För att kunna vara en del i arbetet mot en förskola likvärdig för alla barn, ska specialpedagogen ha förmåga att självständigt genomföra pedagogiska utredningar. Specialpedagogen ska även kunna genomföra analyser på individ-, grupp- och organisationsnivå samt att följa upp, utvärdera och leda det pedagogiska arbetet för att verksamheten ska nå en likvärdighet för alla barn, oavsett behov. Specialpedagogen ska visa på fördjupad förmåga att vara kvalificerad samtalspartner samt visa på en förståelse för vikten av att arbetet sker tillsammans med andra yrkesgrupper, för att få en tydlig helhetsbild kring verksamhetens och elevens behov av stöd.

2.3 Begreppsförklaring

Förskola likvärdig för alla barn - med en förskola likvärdig för alla barn syftar vi på en förskola där alla barn får möjlighet att utvecklas utifrån sina behov och sin förmåga i samspel med den verksamhet och i de relationer som barnet befinner sig i, med stöd av specialpedagog och förskollärare.

Pedagogisering – med det begreppet syftar vi på vikten av vad lärmiljön, delaktighet och meningsfullheten skapar. Det utgör en grund, för alla barns rätt att lära och en diskussion framkommer om betydelsen för det som inte är lika mätbart.

Framgångsfaktorer – med det här begreppet menar vi vilka metoder/åtgärder specialpedagoger ser som mest effektiva i sitt arbete för att förskolan ska tillhandahålla likvärdig utbildning formad efter alla barns behov.

Rektor - eftersom vi väljer att använda oss av läroplanen för förskolan (Skolverket 2018) i studien kommer det att ersätta förskolechef med rektor, då benämningen förskolechef kommer försvinna och ersättas av rektor när den träder i kraft 1 juli 2019.

3 Syfte

Syftet med vår studie är att upptäcka och analysera vilka framgångsfaktorer några specialpedagoger ser som avgörande i sin yrkesroll i organisationen för en förskola likvärdig för alla barn.

3.1 Frågeställningar

- Vilka framgångsfaktorer ser specialpedagogerna i de arbetsuppgifter de utför?
- Vad anser specialpedagogerna att de behöver för att möjliggöra en förbättring och utveckling av sitt arbete?
- På vilket sätt kan specialpedagogers arbetsuppgifter vara avgörande för att nå en förskola likvärdig för alla barn?

4 Litteraturgenomgång och tidigare forskning

Kommande text berör forskning och problematisering inom fältet en förskola likvärdig för alla barn, specialpedagogiska yrkesrollen, organisation och möjliga faktorer för att förstå det specialpedagogiska kunskapsuppdraget.

4.1 Organisationsnivå

Decentraliseringsreformen missgynnar de barn som är i behov av särskilt stöd, menar Lager (2010). Det beror på att lärprocesser och interaktioner som sker i förskolans verksamhet är svåra att mäta i fakta och det har resulterat i att enskilda barns kunskaper är det som bedöms.

4.1.1 Decentraliseringen, kvalitetsarbetet och ledningens betydelse

Decentraliseringsprocessen av skolan på 90-talet innebar, enligt Lansheim (2010) att stora delar av ansvaret för skolan flyttades från att ha varit statlig till att bli kommunal. Överflyttningen av ansvaret för resurs- och regelstyrningen till kommunerna i landet genomfördes i avsikt att de beslut som fattas skulle vara mer verklighetsförankrade. Lager (2010) menar att innebörden blir att kommunerna utvecklar och utformar sin verksamhet utefter de behov som anses finnas och att staten styr genom inspektioner och statliga styrmedel, så som läroplaner och skollag.

Då decentraliseringen av skolsystemet infördes och det blev en kommunal styrning, tappade staten enligt Lager (2010) kontrollen över utbildningen och målet att ha en förskola likvärdig för alla barn, blev därmed svår att uppnå. Möjlighet till kontroll vill staten ta tillbaka genom att kommunerna ska genomföra kvalitetsredovisningar och utvärdera sin verksamhet. För att få underlag till de här redovisningarna har det, enligt författaren, visat sig att förskollärare och övriga pedagoger på förskolan ofta bedömer enskilda barns kunskaper och att verksamheten som helhet inte blir värderad som det står i läroplanen att den ska. Palla (2011) menar att bedömningar, som sker efter uppsatta normer och de kunskaper barnen förväntas erhålla, kan resultera i att möjligheterna att lära och utvecklas på olika sätt blir begränsade. Det här påverkar möjligheterna för de barn som är i behov av särskilt stöd i sin utveckling och sitt lärande och Lager (2010) menar att det har visat sig att barn i behov av särskilt stöd är de som missgynnats av decentraliseringsreformen. Det kan nämligen, enligt Lager (2010) vara svårt att omvandla lärprocesser och interaktion som sker på förskolan i fakta som går att mäta. Därför menar författaren att en av utmaningarna för kommunerna är att hitta tillvägagångssätt där nationella och kommunala mål kan förenas och göra det möjligt att fånga lärande, utveckling och samspel som sker i förskolan.

Enligt Skolverket (2015) ska det finnas tre nivåer på kvalitetsarbete. Den första är huvudmannens åliggande att skapa möjligheter för och fördela resurser till verksamheterna så att likvärdighet kan skapas. Den andra är rektors skyldighet att skapa organisatoriska förutsättningar och den tredje är att förskollärarna och övriga pedagoger ska utgå från varje barns behov och förutsättningar och utifrån det bedriva undervisning som strävar mot målen i läroplanen. Betydelsen av kvalitet i förskolan menar Sheridan (2009) består av fyra dimensioner. Den övergripande är samhällsdimensionen, där lagar och läroplansmål påverkar och styr verksamheten i förskolorna. Därefter kommer lärardimensionen, vilken lyfter fram relevansen av den professionalism förskolläraren besitter i att förena barnens intressen med läroplanens mål. Professionalism består, enligt Sheridan (2009), av en strävan att se lärandet och kunskapandet ur barnens perspektiv samt förskollärarnas attityder och värderingar. Den tredje är barnets dimension, där fokus ligger på barns möjlighet till lärande och inflytande i förskolans verksamhet samt deras samverkan med förskollärare, övriga pedagoger på förskolan och barn i förskolan. Den fjärde dimensionen är verksamhetsdimensionen, där blicken riktas mot, på vilket sätt pedagogiska processer visar sig i förskolans verksamhet. Här

ser von Ahlefeld Nisser (2009) att relationen mellan rektor och specialpedagog är viktig för att specialpedagogen ska kunna utföra fördjupade lärsamtal med pedagogerna i förskolan.

Lager (2010) anser att det är betydelsefullt att det finns samsyn kring vad som är av angelägenhet för barns utveckling, utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Helhetsperspektivet och den mångfacetterade bilden av ett dilemma skulle utebli, enligt von Ahlefeld Nisser (2009) om det inte fanns en samverkan mellan olika yrkesgrupper. Exempel på dessa yrkesgrupper är, enligt författaren, psykolog, logoped, förskollärare och specialpedagoger. Om det från rektorns sida förmedlas en tydlig vision, ett tydligt mål och en tydlig inriktning i verksamheten resulterar det, enligt Scherp, Scherp och Thelin (2013), i en verksamhet där varje dilemma får sin egen lösning utifrån den vägledning medarbetarna erhåller från ledningen. Medarbetarna behöver inte rådfråga rektorn när ett dilemma uppstår, utan de känner sig trygga i den tydliga visionen.

4.1.2 Samarbete och samverkan

Samarbete och samverkan är positiva faktorer som spelar in för att barn i behov av särskilt stöd ska få tillgång till det som de behöver för att lära och utvecklas efter sin egen förmåga menar von Ahlefeld Nisser (2009). Genom att samverka, det vill säga skapa dialog för att nå samförstånd mellan olika aktörer kring de dilemman som uppstår, nås en djupare förståelse skriver författaren. Samarbetet som sker därefter, anser hon, består i det praktiska görande som var och en av aktörerna utför.

I en undersökning, gjord av Østrem, Bjar, Rønning Føsker, Dehnes Hogsnes, Thorsby Jansen, Nortømme & Rydjord Tholin (2009) studerades på vilket sätt läroplanen introducerades, tolkades och användes i förskolan samt vilka hinder som finns för genomförandet av läroplanen. I undersökningen berörs att brist på tid, för reflektion, gemensam diskussion och dokumentation, utgjorde en av de största faktorerna som gjorde det problematiskt att arbeta mot läroplanens mål. Andra hinder som nämndes var hög sjukfrånvaro bland personalen, för låg andel förskollärare i personalgrupperna, för få personal och ekonomin.

Enligt en studie av Garner och Forbes (2013), är skolledningen den viktigaste hörnstenen för att utveckla mål och värdegrund för en skola. De menar att rektorns engagemang, pedagogiska kunskap och förståelse av barns olika utvecklings- och inlärningsmöjligheter är avgörande för vilket sätt skolans personal arbetar med läroplan och värdegrund för att stödja alla elever i att nå målen i läroplanen, utefter sin egen förmåga. Vidare skriver författarna att rektor ska säkerställa undervisningens kvalitet, stödja arbetslagen i genomförandet av arbetet mot läroplanens mål, ansvara för personalutveckling samt verka som coach, mentor och rådgivare.

4.2 Den specialpedagogiska yrkesrollen

Den specialpedagogiska yrkesrollen består av olika komponenter för att nå en förskola likvärdig för alla barn. Här ingår bland annat mandat och legitimitet tillsammans med utvecklingen av gemensamma begrepp inom den specialpedagogiska kompetensen.

4.2.1 Profession för mandat och legitimitet

Problematiseringen som Malmgren Hansen (2002) för är specialpedagogens funktion, kompetens och kunskap i mötet med de förväntningar och behov som finns på den specialpedagogiska kompetensen i verksamheten, vilket påverkar rollen som specialpedagog. Författaren menar att det saknas ramar och tydlighet för den specialpedagogiska verksamheten och det är nödvändigt att ha för att nå mandat och legitimitet för yrkesrollen. Det specialpedagogiska yrket som profession, behöver synliggöras för att efterfrågas, menar von Ahlefeldt Nisser (2009). För att få en hög profession behöver kunskapsområdet kring specialpedagogik förtydligas, vara erkänt och accepterat. Det redogörs två synvinklar på verksamheten. Den första är att specialpedagogerna behöver veta hur de ska förmedla sin kunskap och kunna översätta teori till praktik och tvärtom. Det är betydelsefullt för att definiera den specialpedagogiska kompetensen genom att sätta ord på vad som bör göras samt att ha kunskap om varför, för att därmed erhålla legitimitet. Den andra synvinkeln som von Ahlefeldt Nisser (2009) poängterar är utvecklingen av ett gemensamt yrkesspråk, där samtal specialpedagoger emellan lyfts till metanivå och reflektionerna inte stannar upp då det finns en enighet, utan utmanar för att en utveckling av tänkande och verksamhet ska ske. Lager (2010) påvisar vikten av att enas kring gemensamma begrepp, för att skapa betydelse för yrkesrollen och därmed generera en framkomlig väg inom specialpedagogik.

Det framhålls ett problemområde i olika förväntningar på och om det specialpedagogiska yrket i Lansheim (2010). De specialpedagoger som ingick i Lansheims (a.a.) studie hade svårt att beskriva det specialpedagogiska uppdraget. De ansåg att det var lättare att göra det med de praktiska handlingarna specialpedagogen utförde. Lansheim (2010) framskriver i studien om kommande specialpedagogers önskan att ha en ökad struktur och mening i yrket med att stötta barn i deras utveckling. Samtidigt som de beskrev känslan av att hamna mellan sina egna förväntningar och de förväntningar som kollegor och ledning ingav på yrket. Struktur, stöd och tydlighet från ledningen generar mandat för att den specialpedagogiska kompetensen sätts in, enligt Malmgren Hansen (2002), då verksamhetens utvecklingsprocess annars kan dra ut på tiden. En arbetsbeskrivning tydliggör, enligt von Ahlefeld Nisser (2009) både det mandat och den legitimitet som är så betydelsefullt för specialpedagogens möjlighet att genomföra utveckling av verksamheten. Sammanfattningsvis, menar von Ahlefeld Nisse (2009) att specialpedagogens yrkesroll kan vara mitt uppe i en professionaliseringsprocess.

4.2.2 Möjligheter för likvärdighet

I Lansheims (2010) studie beskrivs att en (för)skola för alla och allas lika värde har en tendens att avstanna vid ett retoriskt strävansmål. Det blir ett begrepp som anses uppfyllas men att det också ligger olika värderingar i vad det innebär för de som arbetar på förskolan. Arbetet riskerar att grundas på tidigare erfarenheter och inte nämnvärt på läroplanens grund inom normer och värden. Det som lyfts fram är vikten av att skapa gemensamma begrepp inom specialpedagogiken, enligt Lager (2010), för att inte grundas på personliga åsikter. Vidare ges en inblick i att det behövs en motkraft till standardisering och objektivisering. Annars riskerar barn att hamna i en särskiljning i det som uttrycks enligt von Ahlefeld Nisser (2009). Författaren ser pedagogiseringen som motkraft eftersom den ser till vikten av vad lärmiljön, delaktighet och meningsfullheten skapar. Pedagogisering utgör en grund, för alla barns rätt att lära och specialpedagogens yrkesroll handlar om att studera och belysa meningsfullheten i kvalitativa lärmiljöer på individ-, grupp- och organisationsnivå samt samordning av nivåerna. Arbetet på organisationsnivån ses som ett behov för att eftersträva och se olika perspektiv för och med olika aktörer. Det synliggör behovet av att det specialpedagogiska yrket ingår i en profession och är betydelsefull för kunskapsområdet för allas rätt i samhället enligt von Ahlefeld Nisser (a.a.)

Lee och Recchias (2016) studerade den inkluderande filosofin som lärare hade. Vikten av relationer och att då inte studera enbart händelsen utan att se bakom den och utifrån ett vidare perspektiv, går att utläsa i studien. Lee och Recchias (a.a.) ger exempel där lärare riskerar att hålla kvar vid sina förväntningar på hur barn och dess kamrater i gruppen ska vara på ett särskilt sätt, och att det inte gynnar inkluderingen utan spär på normen. Normer som därmed kan ses som filosofin hos de studerade lärarna. Lager (2010) påpekar att en förskola likvärdig för alla barn är styrt av vilket specialpedagogiskt perspektiv som är rådande, vilket i sin tur avgör värderingar och ageranden. Lee och Recchias (2016) gör reflektioner i hur lärare behöver omvandla sin kunskap i olika perspektiv och se barnets processer även om det inte ger ett direkt resultat. Ytterligare exempel var att lärare fokuserade på det mätbara lärandet och inte på upplevelsen barnen befann sig i. Det lyfts att läraren fokuserar på barn som inte befann sig i svårigheter. Enligt Lansheim (2010) måste det sociala klimatet, undervisningen och den fysiska miljön förändras för att lyckas med en (för)skola för alla barn. Det hjälper inte om det finns på den retoriska nivån om det inte är implementerat i alla nivåer i organisationen där barn, förskollärare och ledare ingår. Utmaningen är att den specialpedagogiska kompetensen därmed bör vara en del av den generella pedagogiken.

5 Teoretiska utgångspunkter

Studien är inspirerad av den hermeneutiska forskningsansatsen där analysen kommer pendla mellan delar och helhet och tillbaka till delar igen, för att finna de mönster och sammanhang vinjettstudien genererat.

5.1 Specialpedagogiska perspektiv

Frågeställningar och analys av svaren kommer att bearbetas utifrån relationellt perspektiv och dilemmaperspektivet.

5.1.1 Relationellt perspektiv

Det relationella perspektivet bygger, enligt Ahlberg (2016), på att svårigheter uppstår i mötet mellan barnet och den omgivande miljön, samt relationerna mellan de olika nivåerna individ- grupp- och organisationsnivå, spelar stor roll för individens lärande. Holme (2016) menar att det relationella perspektivet, med grund i att barns svårigheter ses i relation till den omgivande miljön, kan ge en förklaring till på vilket sätt en funktionsnedsättning kan leda till

ett funktionshinder. Att se svårigheter som uppkomna ur relationen till den omgivande miljön kan upplevas som hindrande då det kräver ett långsiktigt arbete och inte löser problemen som finns här och nu. Det kräver bland annat att det finns en kunskap om det komplexa i de verksamheter som möter och ska tillgodose barnet med möjligheter att utvecklas efter sin egen förmåga. Det är också av största vikt, enligt Emanuelsson m.fl. (2001) att det sker planering över ett längre tidsperspektiv.

5.1.2 Dilemmaperspektiv

Dilemmaperspektivet är enligt Ahlberg (2016), motsättningar som uppkommer i mötet mellan verksamheten och politiska styrdokument. Det uppstår dilemman när arbetslagen i den dagliga verksamheten brottas med att finna lösningar som bidrar till en likvärdighet i utbildningen för alla barn enligt strävansmålen i förskolans läroplan. Nilholm (2007) beskriver dilemman som motsättningar det inte går att finna lösningar på. Dock kräver motsättningarna att pedagogen tar ställning för att finna bästa möjliga väg för att barn ska få likvärdiga förutsättningar att utvecklas efter sin egen förmåga.

5.1.3 Organisationsteorier

Under den här rubriken kommer olika organisationsteorier presenteras, vilka upplevs relevanta för syftet i undersökningen.

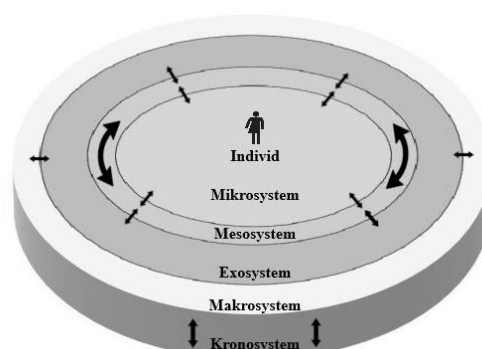
5.1.3.1 Systemteori

Basen i systemteori är att se organisationen bestående av struktur och mönster. Det är samspelet mellan de enskilda delarna i verksamheten; strukturen, mönster, individer, händelser och den omgivande miljön som, enligt Öquist (2014), bildar och påverkar helheten. Grunden utgör förklaringar till hur kommunikation, relationer och verksamhetens utveckling påverkas i en organisation. Med struktur menas både den fysiska och rumsliga miljöns uppbyggnad, den mentala strukturen hos medarbetarna samt regler och normer. Att arbeta med den fysiska strukturen kan innebära att det görs en omstrukturering av möbler, för att på så vis åstadkomma nya platser och ytor där medarbetarna kan interagera med varandra. Det systemiska tänkande vad gäller mentala strukturer handlar om att bli medveten om vilken inverkan ett visst beteende har samt vilka reaktioner det åstadkommer hos omgivningen, enligt Öquist (2014). Det innebär att fokus ligger på det cirkulära tänkandet, alltså delarna i

verksamheten samt relationen mellan delarna uppmärksammas för att få en förståelse för helheten, istället för att se förklaringar till att dilemman uppstår genom ett linjärt tänkande där orsaken läggs hos individen. Ledarens uppgift, menar författaren, är bland annat att vara tydlig med och hantera verksamhetens gränsvillkor, vilket i förskolan som organisation handlar om kunskap och lärandet samt personlig och social utveckling. Gränssnittet mellan verksamheten och ny forskning, det vill säga att skapa förutsättningar för att lärandeprocessen ska komma igång och kunna fortlöpa, är också något som ledaren har att hantera. Förutsättningarna kan vara resurser i form av tid, menar författaren. Ytterligare en dimension av systemteorin är närvaron av empati, intresse och delaktighet då de förmågorna gör det möjligt att sätta sig in i och förstå andras sätt att se på dilemman som uppstår.

5.1.4 Utvecklingsekologi

Samspelsprocesser ses som ett samspel mellan en växande individ och miljö. Miljön inverkar på individen men individen påverkar också i viss mån miljön. I Bronfenbrenners (1979) utvecklingsekologi illustreras fyra olika systemperspektiv, vilka kan ses som ringar som samverkar med varandra, utifrån och in eller inifrån och ut. Bronfenbrenner (a.a.) belyser barnet som individ och dess möjlighet till utveckling och lärande i utvecklingsekologin. Individen kan också tolkas som förskolläraren eller specialpedagogen. Jakobsson och Nilsson (2011) åskådliggör ytterligare ett system, kronosystemet, som också benämns som tiden. Att kronosystemet är av betydelse som visar sig i vikten av vid vilken tidpunkt åtgärder sätts in, bearbetas och hur länge det varar är viktiga påverkansfaktorer i alla system. Figur 1, nedan, är inspirerad från Jakobsson och Nilsson (2011, s. 30.).

Figur 1.

I den innersta ringen, kallad mikrosystem har vi individen och dem och det som finns närmast individen, såsom den närmsta kretsen människor som familj och även den närmsta närmiljön. Med tiden kommer flera mikrosystem finnas samtidigt, såsom förskola, skola, fritids, kamratgrupper, släktingar eller andra relationer, senare i livet som grannar, kollegor och arbetsplats till exempel.

Den andra ringen benämns som mesosystemet som formas utifrån att mikrosystem många gånger är sammankopplade på olika sätt. Samverkan mellan de olika mikrosystemen, nämnda ovan, finns ständigt. Bronfenbrenner (1979) betonar att det är viktigt att det finns en förståelse på hur de hänger ihop för till exempel barns utveckling och lärande eller utveckling som individ i ett arbetslag. Jakobsson och Nilsson (2011) belyser vikten av kommunikationen mellan de olika miljöerna och mikrosystemen. Det går även att tolka miljöerna vidare och hur de influeras av omgivningen och faktorer runt dem, vilket leder vidare till nästa system.

I den tredje ringen finns exosystemet som berör hur verksamheten och organisationen är uppbyggd eller under förändring. Det här är faktorer som berör mikro- och mesosystemet men i första hand inte är direkt kopplat till individen även om det kommer att inverka på individen. Förändringar på exonivån har en indirekt inverkan på individen, oavsett om det gäller barn eller vuxna. Till exempel i ett arbetslag så påverkas varje individ av hur verksamheten och ledningen är utformad eller förändras. Gunnarsson (1999) menar att exosystemet behöver fokuseras mer på för att helhetsbilden ska bli tydlig. Strukturen runt omkring mikro- och mesosystemen är av väsentlig betydelse då miljön påverkar mycket. Kritik riktas mot Bronfenbrenner, eftersom det läggs ett större fokus på barns utveckling i mikro- och mesosystemet. Horton (2016) argumenterar för fler variabler i utvecklingsekologins exosystem. Det framskrivs att barngruppens storlek, personaltäthet, personalförändringar, personalutbildning, budget, undervisningsmetoder och arbetsbelastning är viktiga parametrar att ta i beaktande. Därmed ökar argumentet enligt Horton (a.a.), för att exosystemet borde vara det som undersöks och forskas mer om.

Slutligen i den fjärde ringen och makrosystemet finns övergripande normer och värderingar i samhälle, ekonomiska och politiska beslut som ständigt finns och då och då förändras eller

befinner sig i en utveckling. De olika systemen ska inte ses var för sig då det är viktigt att se kontexten mellan dem.

6 Metod

Studien syftar till att upptäcka vilka faktorer i det specialpedagogiska arbetet som anses som mest betydelsefulla av specialpedagogerna för att nå en förskola likvärdig för alla barn. Det gjordes att valet föll på användandet av vinjettstudie som metod, där alla informanter får samma hypotetiska situationer att utgå från, samma utgångsläge och därmed blir svaren mer likvärdiga. Vår intention var att bearbeta svaren utifrån den hermeneutiska ansatsen, med fokus på de faktorer som informanterna ser som betydelsefulla delar för att nå helheten och målet med specialpedagogiska insatser; en förskola likvärdig för alla barn.

6.1 Hermeneutisk ansats

Intentionen är att tolka informanternas vinjettsvar utifrån en hermeneutisk ansats. Det kommer ske utifrån tidigare erfarenhet, forskning samt den förförståelse som finns av det specialpedagogiska uppdraget. Den hermeneutiska ansatsen kommer användas genom att tolkningen pendlar mellan del och helhet och tillbaka till del igen för att få en begriplighet i det undersökta ämnet. Ödman (2007) menar på att hermeneutiken handlar om kontextualisering och jämför pendlandet mellan delarna och helheten i analys och tolkning med ett pussel, där färger och linjer följs åt i och över pusselbitarna (delarna), och att vi utifrån det anar oss till hur de hör ihop med de andra pusselbitarna och var de ska placeras. Slutligen syns hela bilden, vilket leder till en förståelse av delarnas innebörd och deras betydelse för helhetsbilden av pusslet. Här tas i beaktande att tolkningen kan vara problematisk att avsluta eftersom tolkning alltid kan göras på skilda sätt utifrån olika erfarenheter och förförståelse. Kvale och Brinkmann (2014) anser att processen mellan delar och helhet, framåt och bakåt, är något som pågår hela tiden i tolkning och analys. I det här skapas det, enligt Forsmark (2009) ett beroendeförhållande - det måste finnas en förståelse för helheten för att delarna ska bli begripliga och tvärtom. Alltså skapas en ständig utveckling då nya insikter om delarnas relevans genererar en utveckling av förståelse för helheten och därmed uppenbaras nya delar som i sin tur tolkas utifrån den nya förståelsen och så vidare.

6.1.1 Bearbetning och analys

Informanternas svar, utifrån öppna frågor, möjliggör att se delar och helhet ihop med det relationella perspektivet, dilemma perspektivet och slutligen även systemteorier. För att få en tydlig bild sammanställdes alla 18 informanternas svar. I och med att vinjetterna utgick från tre nivåer delades svaren in i tre olika dokument, individ-, grupp- och organisation. Efter sammanställningen av vinjettsvaren användes studiens syfte och frågeställningar för att synliggöra de delar som framkom för att alla barn ska erhålla samma möjligheter till utveckling och lärande. Genom flera noggranna genomgångar av de tre dokumenten framkom mönster i informanternas svar som gick att tolka till att vara framgångsfaktorer för den specialpedagogiska kompetensen. Analysen av empirin utgick ifrån den hermeneutiska ansatsen och vi har tolkat empirin med hjälp av teoretiska utgångspunkter.

6.2 Vinjettstudie

Utifrån hypotetiska situationer eller händelser som är verklighetsnära den egna praktiken, är syftet med vinjettstudier enligt Jergeby (1999) att uppmärksamma val och bedömningar hos svaren av informanterna. Styrkan med metoden är att alla informanter får samma text att utgå från, vilket Trost och Hultåker (2016) och även Bryman (2011) benämner som att det blir en hög standardisering. I och med att alla informanter får samma situation att utgå ifrån blir svaren mer likvärdigt reflekterat kring. Kritiken är enligt Jergeby (1999) att det finns risk att den verklighetsnära texten inte är verklighetsnära för alla informanter. Det åligger oss som undersökare att ta den kritik i beaktande och formulera den fiktiva texten väl, samt att vinjetternas frågor svarar mot syfte och frågeställningar i studien.

Jergeby (1999) belyser att det finns tre ansatser inom vinjettstudier. Den kvantitativa ansatsen, som har svarsalternativ och statistisk data. Den kvalitativa ansatsen, är den vinjettstudie där öppna svarsformulär används och därmed ger en möjlighet att tolka svaren. Dessutom förekommer en kombination av de ovanstående, med svarsalternativ och öppna frågor. Det leder studien till att använda sig av en kvalitativ ansats. Jergeby (1999) menar att en kvalitativ vinjettstudie är svår att dra generella slutsatser av, eftersom det bygger på tolkningar och att de görs från person till person. Det är svårt, menar Bryman (2011), att avgöra hur mycket normer och värderingar påverkar de svar informanterna ger. Däremot beskrivs två vinklingar av vad vinjettstudier kan leda till, enligt Jergeby (1999). Det ena är en strävan efter att lokalt

nå systematisk kunskap kring hur ett arbete utförs i verksamheten. Den andra är vilka resultat som arbetet i verksamheten uppnår och som då mer ingående kan utvärderas och studeras. Under studien eftersträvas att nå kunskap kring möjliga framgångsfaktorer som några verksamma specialpedagoger ser för en likvärdig förskola för alla barn. Det ger en övergripande syn på arbetet som därmed har potential till utvärdering och utveckling enligt Jergeby (a.a.).

6.3 Utformning av vinjett

Vi valde att utforma tre texter med tydlig förankring i förskolans vardag i arbetet mot en förskola likvärdig för alla barn, med fokus på individnivå, gruppnivå och organisationsnivå (se bilaga 3). Det är enligt Bryman (2011), viktigt att de situationerna och scenarierna är trovärdiga för informanterna. De tre följdfrågorna formulerades utifrån syfte och frågeställningar. Därefter utfördes en pilotstudie för att säkra validiteten.

6.4 Pilotstudie

Enligt Bryman (2011) är det av betydelse att göra en pilotstudie för att vara säker på att frågorna som ställs i vinjetten ger svar på syftet och frågeställningarna, samt att undersökningen som helhet blir bra. Efter utförd pilotstudie konstaterades att tydligheten i vinjetterna behövdes justeras samt att frågeställningarna justerades för att öka tydligheten mot det vi avsåg att efterfråga samt att följdfrågorna fanns tillgängliga under vardera vinjett. Pilotstudien utföras med specialpedagoger som inte var tänkta att ingå i den slutgiltiga undersökningen. Enligt Bryman (2011) är viktigt att ha i beaktande att val av deltagare i pilotstudien kan påverka representativiteten i kommande urval. Det medförde att pilotstudien utfördes av representanter utanför de tillfrågade kommunerna.

6.5 Urval

Tidigare kontaktnätverk med fem kommuner i västra Sverige fanns och det kan därmed ses som ett bekvämlighetsurval enligt Bryman (2011). Via kontakter möjliggjordes tillgång till samtliga specialpedagoger som arbetar mot förskolan i de kommunerna och beroende på arbetsformen i kommunen kontaktades även de centrala specialpedagogernas verksamhetschefer.

Trost och Hultåker (2016) beskriver att ett bekvämlighetsurval inte ger någon generaliserbarhet. Eftersom syftet var att undersöka vad några specialpedagoger ser som framgångsfaktorer för en likvärdig förskola var det inte en generalisering undersökningen eftersträvade. I slutänden var det tre kommuner som valde att delta, vi fick tillbaka 18 av totalt 19 svarsformulär.

6.6 Missivbrev

Missivbrev har skapats för att kort och tydligt beskriva studiens syfte, val av metod och vilka krav som ställs på undersökarna med de etiska riktlinjerna från Vetenskapsrådet (2017). Trost och Hultåker (2016) förtydligar att trovärdigheten ökar för informanterna när de kort kan läsa vad de ställs inför. Det första missivbrevet (bilaga 1) mailades ut till de tilltänkta deltagarna. Det andra missivbrevet (bilaga 2.) var snarlikt det första och delades ut samtidigt med vinjetterna och svarsformuläret. Då efterfrågan inkom från informanter om möjligheten att delta genom mailkontakt vid utskick av vinjett och frågeställningar, formas det andra missivbrevet för att skapa en större tydlighet.

6.7 Genomförande

Eftersom tiden för studien var begränsad till en termin, gjorde vi ett bekvämlighetsurval. Efter urvalet och tillgången till informanternas mailadresser skickades, i januari 2019, ett första missivbrev (bilaga 1) enskilt ut till vardera kommun och gav dem en veckas betänketid. Efter utskicket av det första missivbrevet, föreslog några informanter mailutskick av vinjetterna istället, då det kunde bli svårt att få ihop mötestid. Det accepterades, men synliggjorde ett hinder med anonymiteten, vilket belyses under rubriken 6.9 och 8.1. En kommun hade möjlighet till fysisk träff. Vi bestämde att, oavsett hur vinjetterna distribuerats till informanterna, hämta de flesta vinjettsvar personligen. Det var dock några informanter som inte hade möjlighet att träffa oss personligen och där beslutade vi att godkänna deras önskan om att maila sina svar till oss. Vi förtydligade att deras svar ändå kommer att hållas anonyma i sammanslagningen med de övriga kommunerna.

De svar vi erhöll från informanterna resulterade i sammanlagt ca 18 sidor empiriskt material, vilka vi la in i tre gemensamma dokument. Ett dokument för varje vinjett. Materialet bearbetades genom av vi granskade det i relation till syftet och frågeställningarna för studien för att på så sätt finna mönster i informanternas svar.

6.8 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Stukát (2011) menar att reliabiliteten visar på kvalitén i den undersökningsmetod som valts för studien samt hur väl den svarar för studiens tillförlitlighet. Vinjettmetoden valdes för studien, då det möjliggjorde att ett flertal informanter kunde delta i den tidsbegränsade undersökningen. Ytterligare en anledning till att valet föll på vinjetter var att alla informanter här får samma verklighetsnära hypotetiska situationer att utgå ifrån då de svarar på efterföljande frågor vilket ökar validiteten i studien. Validitet visar på giltigheten i studien, med andra ord om studien visar på det som den är avsedda att mäta och därmed det som står i syftet, enligt Stukát (2011). Kvale och Brinkmann (2014) anser att validiteten också anknyter till riktigheten och styrkan i en studie. För att säkerställa validiteten genomfördes en pilotstudie med deltagare som inte ingick i själva studien. Dessutom åligger det oss forskare att, enligt Kvale och Brinkmann (2014), under hela forskningsprocessen ifrågasätta och kritiskt granska de resultat som erhålls och vara medvetna om att förförståelse kan påverka analysen av resultatet. Beaktas också till att vara medvetna om att svaren vi erhåller på vinjettfrågorna kan vara svar som informanterna tror önskas, vilket Stukát (2011) ger uttryck för.

Generaliserbarheten klargör för vem eller vilka som studien är giltig, menar Stukát (2011). Då valet av informanter föll på ett bekvämlighetsurval, ger resultatet ingen generaliserbarhet i största allmänhet enligt Trost och Hultåker (2016). Det var heller inte syftet, utan studien syftade till att ta reda på vad några specialpedagoger ser som framgångsfaktorer i sin yrkesroll för att nå en likvärdig förskola för alla barn. Valet av vinjettmetod medförde också att svaren bygger på tolkningar och därmed utgör inte heller de en möjlighet till generaliserbarhet, vilket i sin tur överensstämmer med urvalet av informanter. Stukát (2011) kallar det för en svagare form av generalisering. Användandet av vinjettmetod innebär att alla informanter får samma hypotetiska situationer att utgå ifrån och det menar Stukát (a.a.) genererar att informanternas svar utgår från erfarenheter av egna upplevda liknande situationer.

6.9 Etiska överväganden

Under studiens utförande samlades skriftliga svar för analys. Informanterna blev informerade om studiens syfte och frivilligheten i att delta samt hur deras svar kommer att behandlas. Förmedlandet av informationen gjordes i två missivbrev som återfinns i bilaga 1 och bilaga 2.

De etiska riktlinjerna utifrån Vetenskapsrådet (2017) som togs i beaktande var sekretess, tystnadsplikt, anonymisering, möjlighet att avbryta deltagandet i studien samt konfidentialiteten. Det fanns inga avsikter att efterfråga specifikt om deras verksamhet utan allmänt om organisationen och framgångsfaktorer för en likvärdig förskola för alla barn. Det här möjliggjorde att sekretess och tystnadsplikt iakttogs. Materialet behandlades anonymt, där det dels inte fanns specifika frågor om vilka informanterna var samt att materialet samlades in sammanslaget med flera kommuner. Tillvägagångssättet med insamlandet av materialet medförde att det inte skulle kunna gå att urskilja vem som svarat vad. Dessutom har det resulterat i att identitet av de specialpedagoger som tidigare ingått i kontaktnätet inför urvalet har hållits anonyma.

Önskningsfrågor från informanter inkom om att delta digitalt vilket då försvårade möjligheten till anonymitet. Trost och Hultåker (2016) förtydligar, att utifrån anonymitet bör undersökarens beskriva sin avsikt att inte lyfta fram enskilda informanternas svar i resultatet, vilket förmedlades via mail- och telefonkontakt. Anonymiteten och möjligheten till att avbryta studien möjliggjordes genom att numrera missivbrev. Vissa informanterna ha möjlighet att avbryta sitt deltagande behövde de fylla i samma siffra på svarsformuläret. Trost och Hultåker (2016) påpekar att all form av kodning på svarsformulär eller kuvert kan väcka en misstänksamhet hos informanterna och därmed tydliggjordes det i det andra missivbrevet (bilaga 2). Reflektion som fanns var att om vi hade kommit ut till samtliga informanter på plats, hade det kunnat vara helt anonymt även med numreringen. I och med mailutskick visste vi vem som hade fått respektive numrering även om det inte fanns någon avsikt med att undersöka vem som hade svarat vad. Vidare beskrevs konfidentialitet i missivbrevet, om att insyn i arbetsmaterialet kan komma att behöva ske av vår handledare från universitet. Dock var det vårt ansvar som undersökare att hålla anonymiteten. Även att svarsformulären kommer att sparas sex månader efter undersökning, hos en av oss undersökare, men sedan kommer att makuleras. Deltagande i studien medför också att slutresultat av studien kommer att mailas ut till alla informanter vilket också ingår i god forskningssed enligt Vetenskapsrådet (2017).

7 Resultat

Det resultat som redovisas nedan är de mönster som återkom från de flesta informanterna kopplade till några citat. Förutsättningar för det specialpedagogiska uppdraget påtalades samt de praktiska handlingar specialpedagogerna redogjorde att de använde i sin yrkesroll. Utifrån resultatet kommer framgångsfaktorer, som specialpedagogerna lyft för att nå en förskola likvärdig för alla barn, att synliggöras. Vinjetterna delades in i tre nivåer, det blev en vinjett för varje nivå - individnivå, gruppnivå och organisationsnivå -, i nämnd ordning för informanterna att läsa. Det möjliggör ett helhetsperspektiv på framgångsfaktorer att nå en förskola likvärdig för alla barn. Helhetsbilden är också något som resultatet avser att belysa för att sedan i kommande kapitel analysera delar och helhet då vår intention är att tolka resultatet utifrån en hermeneutisk ansats. När materialet bearbetades blev det tydligt att delarna och helheten går in i varandra.

7.1 Organisatoriska förutsättningar

Ett nära samarbete med alla berörda parter ansågs av informanterna vara av viktig för att nå en förskola likvärdig för alla barn. Med berörda parter menades vårdnadshavare, förskollärare, rektor och andra professioner i barnhälso teamet som kunde tänkas bidra med kunskap inom det berörda dilemmat. Informanterna ansåg även att det var av betydelse att rektor var tydlig med anledningen till att det specialpedagogiska uppdraget sattes in, vad det skulle innebära samt den organisatoriska strukturen kring verksamheten.

7.1.1 Samarbete

Samarbetet med rektorn sågs av informanterna som betydelsefullt för en förskola likvärdig för alla barn, då de menade att det är viktigt att specialpedagog och rektor har samsyn i utvecklingsarbetet. Enligt informanterna är det rektor som ger de organisatoriska förutsättningarna, ger mandat för specialpedagogen att arbeta med arbetslaget/arbetslagen genom en tydlig uppdragsbeskrivning, samt kan verka stödjande för arbetslaget i utvecklingsprocessen. Informanterna menade att det är angeläget att ha ett inledande samtal med rektor, för att klargöra syftet med att just den specialpedagogiska kompetensen sätts in. "Förskolechefen måste var tydlig med varför detta arbete behöver göras och vilket/vilka mål hen vill nå. Här behövs också samarbete mellan professioner – jag tror att komplexa frågor som rör hela organisationen är för omfattande för mig som specialpedagog att hantera själv" uttrycker en informant. Ytterligare samarbete som ansågs angeläget för helhetsbilden av det

upplevda dilemman var det med övriga professioner kopplade till förskolan, så som logoped, psykolog, andra specialpedagoger samt barnavårdscentralen. Även vårdnadshavares delaktighet i arbetet sågs som en av framgångsfaktorerna för att erhålla en helhetsbild av dilemman. För att kunna klargöra och ringa in de dilemman som uppstår mer ingående menade flertalet av informanterna att det är av stor betydelse att det finns ett gott samarbete och goda relationer mellan specialpedagog och arbetslagen på förskolan. Dessutom är det viktigt att specialpedagogen får förskollärares och övriga pedagogers förtroende och tillit. Här skapas, enligt informanterna möjlighet att stärka arbetslagen i deras roller och därigenom få dem att förstå sin egen betydelse för situationen samt att ta ansvar. Därefter finns det möjlighet att tillsammans söka framgångsfaktorer för att möta och förändra situationen. Vid gemensamma större träffar på en förskola påpekades behovet av att rektor har en tydlig roll som ledare och vilken målsättning arbetet ska ha. När förskolans personal arbetar ihop sina värderingar och reflekterar över sitt arbete skapas en samsyn och en helhetsidé av förskolan, menade informanterna. Det kan finnas behov att gemensamt skapa tydliga överenskommelser kring hur arbetet med kunskapsuppdraget och värdegrundsarbetet ska fortlöpa. Det är nära sammanlänkat med det mandat som gavs av rektor och det genererar i en känsla av trygghet mellan specialpedagoger och arbetslagen på förskolan, enligt informanterna.

7.1.2 Mandat och legitimitet

Mandat och legitimitet ansåg flera informanter vara grunden för att ett utvecklande samarbete mellan specialpedagog och arbetslagen på förskolan skulle bli av. Det åstadkoms genom samarbete mellan specialpedagog och rektor gällande syftet med att den specialpedagogiska kompetensen sattes in för att skapa mandat samtidigt som det ger rektorn insyn i vilka insatser som kommer behöva utföras och vad uppdraget kommer att leda till. Informanterna menade även att en grund för arbetet var förtroendefulla relationer mellan rektor, specialpedagog och lärarna på förskolan. Det belyser en informant genom att nämna "Förtroende och tillit. Viktigt att fsk-chef och pedagoger känner sig trygga i samtalen med mig. Återigen är tid för reflektion viktigt. Det är viktigt att signalera om och när jag upplever att det behövs annan kompetens ex, beteendevetare, psykolog. Det tar jag upp med pedagoger och fsk-chef.". I ett nära samarbete mellan specialpedagog och rektor, ansåg informanterna att dilemman kan lyftas och diskuteras för att på så sätt nå fram till att rätt insatser sätts in. Informanterna ansåg det viktigt att vara tydlig gentemot rektorn gällande vad som tillhör deras uppdrag. En del informanter menade att vissa av de dilemman de blir tilldelade bottnar i samarbetssvårigheter och konflikter i personalgruppen och ansåg sig inte vara de som var bäst lämpade för att ta på

sig det uppdraget. Här resonerade informanterna att det var psykolog, beteendevetare eller företagshälsan som skulle arbeta med de frågorna. Några av informanterna som ansåg att dilemmat bottnade i en konflikt i arbetslaget, önskade kompetensutveckling i konflikthantering för att kunna ta sig an uppgiften.

7.1.3 Tid

I studien betonades att en av de faktorer informanterna ansåg vara relevant, var att skapa mer tid till de specialpedagogiska insatser som sätts in. De tog upp betydelsen av att rektor organiserar verksamheten och de yttre ramarna, så att rutiner skapas och tid frigörs, för att specialpedagoger och förskollärare ska kunna arbeta med kontinuitet med dilemmat som uppstår. Förutsättningar i form av tid sågs som en betydelsefull framgångsfaktor, då specialpedagog och förskollärare behöver möjlighet att träffas för handledande samtal och reflektion. Det kommer i uttryck av en informant i följande: "Tid! Förändringsprocesser hos människor tar tid. Hitta de goda förmågorna hos varje personal och lyft fram det – samt lyfta det de är bra på och tycker om att göra med barnen, detta skapar positiva effekter på barngruppen om de har engagerade pedagoger.". Informanterna ansåg även att tid behöver frigöras för att arbetslagen på förskolan ska kunna bygga vidare på det arbete som påbörjats vid handledande samtal och reflektioner. Dessutom menade de att de själva behöver tid till att bygga upp förtroendefulla relationer med arbetslagen och vårdnadshavare. De behöver även tid att observera och analysera dilemmat, till egen handledning och kompetensutveckling inom det dilemma som ska arbetas med.

7.2 Den specialpedagogiska yrkesrollen

Utifrån studiens insamlade material beskrevs handledning, kartläggning, observationer och kollegialt lärande som övergripande praktiska handlingar. Det synliggjordes vad de praktiska handlingarna tenderar att möjliggöra i arbetet för en förskola likvärdig för alla barn.

7.2.1 Handledning

Handledning var den praktiska handling som lyftes fram mest av informanterna, för arbetet mot en förskola likvärdig för alla barn. Observationer och kartläggning uttrycktes vara det som ligger till grund för handledningen. Fokus, efter att ha kartlagt och undersökt problematiken, var att synliggöra vad förskollärare anser är framgångsrika tillvägagångssätt och se vad som fungerar i verksamheten. Informanterna gav exempel på förutsättningar för att

möjliggöra och skapa en god handledning. Exempel som uppkom var att det är en bra ingång i samtalen att starta handledningen med liknande dilemman som arbetslagen befinner sig i, för att medvetandegöra sig själv i den egna praktiken. Därefter kan dilemman lyftas utifrån den egna praktiken. Även vikten av syftet med handledningen framkommer i empirin: "Att uppmärksamma pedagogerna på enskilda situationer och diskutera utifrån deras syn på framgångsrik förändring. Ge dem i uppdrag att prova metoder och göra kontinuerliga uppföljningar.". En önskan om att kunna utmana arbetslagen på förskolan blev tydlig, för att härmed få en fördjupning i handledningen och då troligen en förankring av värdegrunden. Det görs genom att förskollärarna ger exempel på när de känner att hamnar i utmanande situationer i sin egen verksamhet för att nå kollegialt lärande. Det som blev tydligt var behovet av att se positiva mönster och inte falla i det negativa. Informanterna beskriver det som en balans även om de har som avsikt att ha ett framåtsträvande perspektiv. Specialpedagogen behöver lyfta och bekräfta den känsla lärarna befinner sig i för att hitta en ingång, enligt informanterna.

Handledningen leder, menade informanterna, till att arbetslag arbetar ihop sina värderingar. Det ansåg informanterna att de gör med reflekterande frågor och för att få syn på vad just det arbetslaget behöver stöttning i, utifrån vad de uttrycker. De undersöker och hittar gemensamma strategier för att utveckla verksamheten och eventuella förändringar eller insatser. Det lyfts till exempel att tydliga miljöer, tydliggörande pedagogik, bildstöd som Alternativ Kompletterande Kommunikation (AKK) och Tecken som Alternativ Kompletterande Kommunikation (TAKK) skulle kunna vara något som gynnar alla barn i verksamheten. Det poängterades att förskollärare och specialpedagoger ska reflektera över dem tillsammans för att erhålla god kunskap i insatserna. Annat som framkom var hur arbetslag arbetade vidare och vilka strategier de behövde ha. Dels låg fokus på att specialpedagogerna ansåg det viktigt med förskollärares kraft i att de vill forma sin verksamhet och att det är arbetslagens vilja att sträva framåt. Dels synliggjordes behovet av att vara tydlig i beskrivningen av dilemmat för att specialpedagogerna skulle ha möjlighet att ställa frågor som leder arbetet framåt. Det beskrevs på så sätt att handledningen har behov av att lägga fokus på struktur och organisation för barns bästa i fokus. Det lyftes fram att det var önskvärt att handledningen skulle leda till ett ökat värdegrundsarbete.

7.2.2 Kartläggning och observation

Utifrån informanterna beskrevs kartläggningen som en gemensam nämnare för att förstå vad som sker i verksamheten. Alternativ på genomförandet berördes. Antingen att det redan innan fanns struktur på förskolan, på vad som skulle kartläggas eller att förskollärarna fick i uppgift av specialpedagog att kartlägga vad som fungerar, när det sker, under vilka förutsättningar och om det berör enskilda barn. Andra alternativ som framkom var att förskollärare enskilt under handledning fick beskriva sin bild av den upplevda situationen, samt att specialpedagogen enskilt kartlade verksamheten för att sedan lyfta det under samtal med arbetslagen. Oavsett vilka alternativ som användes beskrev informanterna att syftet var för att skapa en helhetsbild av situationen, ihop med specialpedagogens observationer. Helhetsbilden beskrevs vara hela lärmiljön, vilket innefattar den pedagogiska miljön, relationer i verksamheten, arbets- och förhållningssätt och den fysiska miljön. En informant ger uttryck för helheten enligt följande: ”Jag tänker också att det är viktigt att se på hur miljön på förskolan ser ut, vad erbjuds barnen för aktiviteter? Är miljön rörig? Tydlig? Stimulerande? Tråkig? Vi skulle också se på hur man organiserar verksamheten, delar man in barnen i mindre grupper? Är alla barn på samma plats samtidigt? Har man tydliga rutiner och struktur på verksamheten? Vet barnen vad de skall göra? Var? Med vem? Hur länge?”. Det framkom exempel på att synliggöra observationerna med film för att skapa en tydlig bild av det positiva som sker, samt att förskollärares egna observationer lyfts fram. Syftet enligt informanterna var att stärka och lyfta fram det positiva som arbetslagen utför i arbetet. Det uttrycktes också att kartläggningen behöver analyseras, för att inte gå direkt till lösningar.

7.2.3 Kollegialt lärande

Informanterna belyste tre olika behov som berör kollegialt lärande. Ett var behovet att få en samsyn och gemenskap. Exempel på arbetssätt för att nå dit, är att arbetslag delas in i tvärgrupper på förskolan och för en dialog om värdegrunden. Det ansågs också vara av betydelse att rektor, ihop med specialpedagog, har en struktur och handlingsplan med de gemensamma träffarna för förskolans värdegrundsarbete. Ytterligare ett behov som nämndes var att medvetandegöra förskollärarnas förhållningssätt, vilket ansågs möjliggöra ett framåtskridande arbete i verksamheten. Det synliggörs genom att “Skapa forum för kollegialt lärande där man får möjlighet att diskutera kunskapsuppdraget och värdegrundsarbetet på djupet. Att sträva efter ett gemensamt förhållningssätt.”. Kollegialt lärande ansågs också som viktigt inom det specialpedagogiska yrket. Informanterna uttryckte behovet av handledning på

handledning eller liknande forum med specialpedagoger eller andra yrkesprofessioner, för att få fördjupad förståelse för sin egen roll, sitt yrke och det dilemma de befinner sig i.

8 Diskussion

I kommande kapitel tar vi upp metoddiskussionen. Därefter analyserar och bearbetar vi resultatet i en resultatdiskussion utifrån den hermeneutiska ansatsen tillsammans med de teoretiska utgångspunkterna och litteraturen. Slutligen förmedlas vad studien har bidragit med och hur den kan arbetas vidare med.

8.1 Metoddiskussion

Valet av vinjettmetoden var av fördel, eftersom vi därmed hade möjlighet att nå ut till ett flertal informanter. Det visade sig vara positivt eftersom det tidigt stod klart för oss att två kommuner inte hade möjlighet att delta. En av de tillfrågade kommunerna valde att avstå från deltagande i studien, med hänvisning till att de hade för mycket att göra. Förfrågan om deltagande skickades här direkt till specialpedagogernas chef. Fundering som uppstod var om intresse för deltagande i studien funnits om vi skickat förfrågan direkt till specialpedagogerna, vilket vi gjorde till alla andra tillfrågade specialpedagoger. En annan kommuns specialpedagoger valde att inte svara på det missivbrev som skickades ut i inledningsskedet och en reflektion från oss är att avsättandet av tid kan ha varit avgörande.

Utformningen och ordningen i vinjetterna, först en vinjett på individnivå, därefter en på grupp nivå och till sist en på organisationsnivå, skapade en god översikt i bearbetningen av resultatet. I vinjettsvaren på individnivå och grupp nivå belyste informanterna vikten av gemensamma normer och värden. I vinjetten på organisationsnivå tog vi upp normer och värden som ett dilemma och därmed kunde det uppfattas som ledande mot värdegrundsarbetet. Trots ledande vinjett, hade informanterna i tidigare svar berört vikten av normer och värden och det kunde därför bearbetats i resultatet. Några av informanterna uppgav att frågorna i vinjetten genererade i svar som liknade varandra. Fördelarna vi kunde se med att frågorna genererade liknande svar, var att de fick tänka till ytterligare i sina svar. Det framkom att ett fåtal informanter svarade exakt samma på alla frågor. Förståelsen vi erhållit med nuvarande kunskap om vinjettmetoden är att texterna kanske inte var lika verklighetsnära för alla informanter då de har olika erfarenheter. Svaren de gav bygger på tolkningar av

texterna gjorda utifrån var och ens tidigare upplevelser. Samtidigt såg vi det som en fördel, då det innebar att framgångsfaktorerna som kunde utläsas ur svaren ändå var relativt lika, trots olikheter i informanternas erfarenheter. En utveckling av metoden kunde varit att vi använt oss av både vinjett och efterföljande intervjuer. Då kunde vi ställt mer djupgående frågor för erhållande av mer utvecklade svar.

Vid utdelandet av vinjetterna och missivbrev (bilaga 2) stod det en siffra på varje missivbrev. Här gav vi informanterna möjlighet att välja om de önskade att lämna tillbaka vinjettsvaren med eller utan att själva skriva den siffra som stod på missivbrevet på svarsformuläret. Det medförde att de redan från början gjorde ett eget val om att ha som alternativ att avbryta sitt deltagande i studien eller inte. Fördelen vi såg med att de fick välja om de ville lämna sitt vinjettsvar med siffra, var att anonymiteten ökade. Nackdelen var att de som valde bort siffran på det återlämnade vinjettsvaret, inte skulle kunna ändra sig. Tidigt i studien önskade informanterna olika möjligheter att mottaga vinjetterna. En del informanter ville få vinjetterna skickade till sig via mail och andra ville att vi skulle komma ut till deras arbetsplatsträff. Hade vi kommit ut till samtliga informanter på plats hade undersökningen kunnat vara helt anonym även med den numrering som missivbrevet hade. I och med att vissa informanter valde att få vinjetterna skickade till sig via mail, visste vi vem som har fått vilken siffra. Vi ser även med de olika sätten av utdelandet och insamlandet av vinjetterna, att informanterna har fått olika tid på sig men att det inte påverkar resultatet. Syftet med att upptäcka och analysera framgångsfaktorer som några specialpedagoger ser som framgångsfaktorer kvarstår.

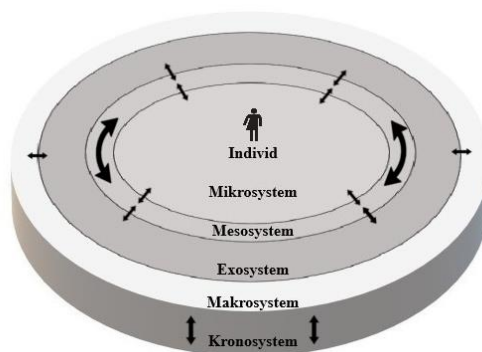
8.2 Resultatdiskussion

I kommande text belyses de faktorer studiens informanter anser genererar inkludering av barn i behov av stöd, möjligheter till förbättring av verksamheten och vad som är avgörande för en förskola likvärdig för alla barn.

8.2.1 Organisationens betydelse för specialpedagogernas arbete mot en förskola likvärdig för alla barn

En önskan som påpekades flera gånger från informanterna, handlade om att rektor skulle strukturera upp verksamheten kring tid. Tid eller även kallat kronoperspektivet är ett övergripande perspektiv enligt Jacobsson och Nilsson (2011) som återfinns i alla system i utvecklingsekologin. Tiden påverkas av ledningen, när åtgärder sätts in, bearbetas och beroende på hur länge det varar inverkar den på specialpedagogen, arbetslag och individ.

Utifrån Bronfenbrenner (1979) går det att tolka att specialpedagogens mandat styrs utifrån exosystemet och därmed ledningen. Mandat har sin styrning från exosystemet i och med att det beror på hur organisationen är utformad och då till exempel när, var och hur insatser verkställs. Legitimitet har sin styrning från både individ, mikro- och mesosystemen då det handlar om att skapa förtroendefulla relationer och samarbete. Oavsett system så går de in i varandra och påverkar varandra. Parallellt med meso- och exosystemen lägger makrosystemet grunden för vilka normer och värden som ska vara i fokus, utifrån lagar och förordningar exempelvis skollag och läroplan. Till det kan läggas att samhällets normer inte alltid överensstämmer med det som sker när teori möter praktik, och dilemman uppstår. Vi ser nämnda motsättningar som en del i dilemmaperspektivet, vilket Nilholm (2007) beskriver som att det kan finnas motsättningar utan lösningar på, men att det måste tas ställning till att hitta den bästa lösningen av rådande dilemma.

Figur 1.

Informanterna betonade att det behöver göras tydligt vilka normer och värderingar som finns i verksamheten för att kunna arbeta med dem, stärka dem och eventuellt förändra dem i arbetet mot att nå en förskola likvärdig för alla barn. Det här visar på att det dagligen sker avvägningar i de praktiska handlingar som sker, utifrån rådande normer och värderingar. Kopplingen mellan utvecklingsekologins olika system blir här tydligt genom att det alltid sker interaktioner mellan de olika systemen, inifrån och ut och tvärtom, för att nå strävansmålen i förskolans läroplan. Det framkommer enligt von Ahlefeld Nisser (2009) att specialpedagoger behöver veta hur de ska förmedla sin kunskap och kunna översätta teori till praktik och tvärtom. Det är av stor vikt att tydliggöra den specialpedagogiska kompetensen, genom att professionen kan sätta ord på vad som bör göras samt att ha kunskap om varför åtgärder ska

utföras. Behovet att ha förmågan att lyfta fram vikten av det specialpedagogiska yrket som profession poängteras i vår studie. För att få en hög profession behöver kunskapsområdet kring specialpedagogik förtydligas, vara erkänt och accepterat enligt von Ahlefeldt Nisser (2009).

Arbetslag har individer, med individuella värderingar och som specialpedagogerna i studien gav uttryck för så behöver värderingarna kartläggas, observeras och diskuteras. Det för att få uttryck för vilka normer och värderingar som finns på respektive förskola och vad som då blir viktigt för att nå en förskola likvärdig för alla barn. Examensförordningen (SFS 2007:638) förtydligar rollen som kvalificerad samtalspartner och vikten av att visa en förståelse för alla inblandade parter. Dessutom belyser examensförordningen vikten av att arbetet sker tillsammans med andra yrkesgrupper för att få en tydligare bild av helheten kring verksamhetens och elevens behov av stöd. Lansheim (2010) är av uppfattningen att, för att lyckas med en (för)skola för alla, måste det sociala klimatet, undervisningen och den fysiska miljön förändras. Det hjälper inte, enligt författaren, om det enbart finns på den retoriska nivån, om det inte är implementerat i alla nivåer i organisationen där barn, förskollärare och ledare ingår. Bronfenbrenners utvecklings ekologiska teori lyfter hur de olika systemen inverkar och påverkas av varandra. De politiska beslut som innefattas i makrosystemet ser Sheridan (2009) som betydelsefull för kvalitén i förskolan. Samhällets normer och värderingar speglas då in i förskolan och inverkar på organisationen. Därmed också vilka normer som tenderar att bli rådande i förskolan. En organisation kan enligt Öquist (2014) ses som ett system bestående av mönster och struktur och att samspelet mellan delar och individer, den omgivande miljön och händelser bildar helheten i verksamheten. Vidare menar Öquist (a.a.) att det innebär en bas för förklaringar till på vilket sätt kommunikation och relationer påverkar verksamhetens utveckling.

8.2.2 Framgångsfaktorer inom organisationsnivå

Vikten av organisatorisk struktur, samarbete och mandat är betydelsefulla delar som framkom i studien för specialpedagogernas inkluderingsarbete mot en förskola likvärdig för alla barn.

8.2.2.1 Samarbete och samverkan

Studien visade att samarbete och samsyn var faktorer som var väsentliga för att nå en förskola likvärdig för alla barn. Alla involverade aktörers kunskap och erfarenhet av dilemmat spelade, enligt informanterna, stor roll för att skapa en helhetsbild och en djupare förståelse för den

uppkomna situationen. Med aktörer åsyftades vårdnadshavare, förskollärare, barnhälsoeteam, rektor och barnvårdscentralen. Det bekräftas av Ahlberg (2016), som menar att samarbete och samverkan är betydelsefullt för att skapa en helhetsbild över en individs utveckling och lärande. Bronfenbrenner (1979) belyser vikten i mesosystemet av samspelsprocesser mellan de olika aktörerna, för att erhålla förståelse för sambandet mellan individens mikrosystem och uppkommet dilemma. Den nyanserade bilden av ett dilemma skulle utebli menar von Ahlefeldt Nisser (2009), om det inte fanns en samverkan mellan de olika aktörerna. Enligt Skollagen (SFS, 2010:800) ska vårdnadshavarna erbjudas möjlighet att delta vid utformningen av det särskilda stödet.

För att uppnå samsyn med rektor, vilket betonades av informanterna var av stor relevans i arbetet mot en förskola likvärdig för alla barn, ser vi att ett engagemang, pedagogisk kunskap och en insikt om barns olika inlärnings- och utvecklingsmöjligheter är av betydelse. Garner och Forbes (2013) framskriver, vikten av att även rektor besitter den här kunskapen. Sett ur en av systemteorins dimensioner, enligt Öqvist (2014), skapar empati, intresse och det ovan nämnda en förståelse för andra människors syn på uppkomna dilemman. Kvalitet uppstår i relationer mellan människor och Lager (2010) anser att det är betydelsefullt för barns utveckling och lärande att det finns en samsyn mellan de olika aktörerna kring de dilemman som uppstår.

8.2.2.2 Mandat och legitimitet

Enligt informanterna ger rektor de organisatoriska förutsättningarna. De menade också att mandat behöver ges till specialpedagogen för arbetet med arbetslaget/arbetslagen, genom en tydlig uppdragsbeskrivning samt kan verka stödjande för arbetslaget under utvecklingsprocessen. Informanterna menade att det var angeläget att ha ett inledande samtal med rektor, för att klargöra syftet med att den specialpedagogiska kompetensen sätts in. Horton (2016) belyser flera faktorer som har sin påverkan i organisatoriska förutsättningar, till exempel barngruppens storlek, personaltäthet, personalförändringar, personalutbildning, budget, undervisningsmetoder och arbetsbelastning. Det visar på att behovet av struktur från ledning och mesosystemets samspelsprocesser i utförandet av de praktiska handlingarna, är av stor betydelse för att ett nära samarbete ska komma till stånd. Det krävs mandat från rektor för att kunna arbeta på organisationsnivå. Gunnarsson (1999) och Hortons (2016) tolkning är att stor vikt ska läggas på vad som händer runt och i exosystemet och därmed på organisationsnivån för att förstå vad som sker i verksamheten. Strukturen runt omkring

påverkar mycket. För att få legitimiteten i verksamheten behöver specialpedagogen enligt informanterna ha goda relationer, samarbete och förtroende med arbetslagen i berörd verksamhet. Den specialpedagogiska kompetensen, enligt von Ahlefeld Nisser (2009) skapas genom att specialpedagogen kan sätta ord på vad som bör göras samt att ha kunskap om varför i mötet mellan teori och praktik och det i sin tur frambringar förtroende mellan specialpedagog och arbetslagen i förskolan.

Studien visade även att informanterna ansåg att en förtroendefull relation mellan rektor och specialpedagog var av betydelse då det medförde att dilemman kunde lyftas och diskuteras och att en samsyn därmed kunde uppnås. Lansheim (2010) påpekar specialpedagogers önskan om en ökad struktur och mening i yrket. När en samsyn mellan rektor och specialpedagog uppnåtts, kunde rektor, enligt informanterna, vara tydlig gentemot arbetslagen på förskolan gällande syftet med att den specialpedagogiska kompetensen sattes in. Därmed gavs den specialpedagogiska insatsen mandat, menade informanterna. Relationen mellan rektor och specialpedagog, menar von Ahlefeld Nisser (2009), är betydelsefull för att fördjupade lärsamtal mellan specialpedagog och förskollärare ska komma till stånd och därmed även legitimiteten.

Några informanter beskrev vikten av att rektorn skulle vara tydlig i sin ledarroll samt skulle kunna klargöra verksamhetens vision och mål, vilket genererade en känsla av trygghet mellan specialpedagogen och arbetslagen på förskolan. Scherp m.fl. (2013) åskådliggör behovet av att rektor är tydlig med verksamhetens vision och inriktning, då det kan resultera i att arbetslagen hittar egna lösningar till varje enskilt dilemma som uppstår, utifrån vägledningen av visionen. Rektor och skolledningen är de som ska leda utvecklingen av mål och värdegrund för utbildningen och är därmed, enligt Garner och Forbes (2013), den viktigaste hörnstenen i arbetet för en förskola likvärdig för alla barn. Tydlighet med verksamhetens inriktning från rektors sida, samt ett fungerande samarbete mellan involverade aktörer, är av stor betydelse. Vi ser att specialpedagogen annars riskerar att hamna i en situation som Lansheim (2010) beskriver som att hamna mellan sina egna förväntningar och de förväntningar lärarna och ledning ingav på yrket.

8.2.2.3 Tid

Brist på tid för att utföra specialpedagogiska insatser var något som informanterna betonade i vår studie. Østrem m.fl. (2009), konstaterade i sin studie vilka hinder som fanns för

genomförandet av läroplanen och där framkom att just brist på tid var den faktor som i största grad gjorde arbetet svårt. Specialpedagogerna i vår undersökning underströk vikten av en fungerande struktur i arbetet kring dilemman där den specialpedagogiska kompetensen sätts in. De ansåg att rektor ska skapa förutsättningar i form av exempelvis tid för bland annat handledande samtal och reflektion mellan specialpedagog och arbetslagen på förskolan. Skapandet av förtroendefulla relationer, göra kartläggningar av verksamheten samt för specialpedagogernas egen handledning och utveckling, behöver också tid, ansåg informanterna. Enligt Skolverket (2015), Skollagen (SFS, 2010:800) och Skolverket (2018) har rektor skyldighet att skapa organisatoriska förutsättningar för att alla barns behov av omsorg, utveckling och lärande ska tillfredsställas. För att det ska kunna ske har huvudmannen ett ansvar att skapa möjligheter och fördela resurser till förskolornas verksamheter. Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2018) belyser rektors särskilda ansvar att fördela resurser så att alla barn får det stöd och de utmaningar de behöver för att utvecklas och lära efter sin egen förmåga. Det är, enligt Öquist (2014), att hantera gränssnittet i verksamheten, med andra ord att skapa förutsättningar för att lärandeprocesser ska komma igång och kunna fortgå med forskning och läroplansmålen som utgångspunkt för att en likvärdig förskola ska uppstå.

Dessutom menade informanterna att det är viktigt att lärarna får tid att bygga vidare på det som samtalet landar i. När de organisatoriska förutsättningarna skapats av huvudman och rektor, är det lärarnas ansvar att utgå från att inkludera alla barn utefter deras behov och, menar Sheridan (2009), föra samman barnens intressen med arbetet som strävar mot målen i läroplanen. Författaren framhåller också att förskollärares professionalism består i att se lärprocesser och kunskapande ur barns perspektiv.

8.2.3 Framgångsfaktorer inom specialpedagogiska yrkesrollen

Här beskrivs de praktiska handlingarna som informanterna såg som viktiga för framgång och förbättring av verksamheten.

8.2.3.1 Kartläggning och observationer

Kartläggningen beskrevs av informanterna vara av stor betydelse för att det ska erhållas en förståelse för vad som sker i verksamheten. Vi ser att den förståelsen är av relevans för alla barns möjlighet att utvecklas utefter sina behov och intressen. I kartläggning kommer de mjuka värden som utbildningen i förskolan bygger på, exempelvis vikten av goda relationer,

upp till ytan. Att belysa mjuka värden istället för bedömningar på enskilda barns kunskaper, bör istället ligga till grund för de kvalitetsredovisningar och utvärderingar som staten beslutade skulle genomföras i och med decentraliseringsreformen. Dock kan det, menar Lager (2011) vara svårt att omvandla lärprocesser och interaktioner i fakta som går att mäta.

Enligt Palla (2011) begränsas möjligheterna för barn att lära och utvecklas på olika sätt i och med decentraliseringsreformen och kvalitetsredovisningarnas fokus på kunskapsbedömningar för varje enskilt barn. Till följd av det här menar Lager (2011) att barn i behov av särskilt stöd har missgynnats. Lee och Recchias (2016) visar i sin studie om lärares bemötande, att fokus ligger på det mätbara lärandet samt att fokus låg på de barn som inte befann sig i svårigheter. Salamancadeklarationens (Svenska Unescorådet, 2006) målsättning var att alla barn ska erhålla likvärdig undervisning inom det ordinarie utbildningsväsendet. För att nå hit är det av stor betydelse att alla som verkar inom skolan, huvudman, rektor och förskollärare och övriga pedagoger, ser att alla barn har unika egenskaper, intressen och behov.

Kartläggning och observationer uttrycks vara det som ligger till grund för handledningen. Informanterna tog upp olika sätt hur kartläggningen utförs. Ett alternativ var att det redan finns en fungerande struktur för hur förskollärare i förskolan ska kartlägga. Ett annat alternativ var att lärarna får i uppgift av specialpedagogerna att kartlägga vad som fungerar, när det fungerar, under vilka förutsättningar det fungerar och om det berör enskilda barn. Andra alternativ var att förskollärare enskilt under handledning, får skildra sin bild av den upplevda situationen, samt att specialpedagogen enskilt kartlägger för att sedan lyfta det under samtal med lärarna. Oavsett vilka alternativ som användes beskrev informanterna att det är för att skapa en helhetsbild av situationen, tillsammans med förskollärare och specialpedagogens observationer och handledning. Lager (2010) påpekar att en förskola likvärdig för alla barn är avhängigt vilket specialpedagogiskt perspektiv som är rådande, vilket avgör värderingar och ageranden. För att använda sig av studiens hermeneutiska ansats synliggörs bearbetningen och analysen av delar och helheter för att förstå vad som sker. Ödman (2007) beskriver att kontexten av de olika delarna behöver synliggöras för att helheten ska bli tydlig. Lager (2010) visar på att kvalitet skapas i relationer mellan människor och likaledes i den kontext de befinner sig och att det är av vikt att det finns samsyn kring vad som är av betydelse för barns utveckling. Det utgår från vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Helhetsbilden beskrevs, av informanterna, vara hela lärmiljön, vilket innefattar den pedagogiska miljön, relationer i verksamheten, arbets- och förhållningssätt samt den fysiska miljön. I Bronfenbrenners (1979) exosystem görs det tydligt med de olika lärmiljöerna och att de inverkar på varandra. Specialpedagogens yrkesroll handlar om att studera och belysa meningsfullheten i kvalitativa lärmiljöer på individ-, grupp- och organisationsnivå samt samordning av de nivåerna, enligt von Ahlefeld Nisser (2009). Arbetet på gruppnivå sågs av informanterna som viktigt för att eftersträva och se olika perspektiv för och med olika aktörer eller individer i ett arbetslag. Fokus enligt informanterna var att stärka och lyfta fram det positiva som arbetslagen utför i arbetet. Tidsbegreppet som nämndes, kan tolkas till Jakobsson och Nilssons (2011) beskrivning av kronosystemet, där det konstateras att insatser påverkas av tid. En oanalyserad och därmed kortsiktig lösning är ingen framgångsfaktor, vilket vi tolkade av informanternas svar. Där är helheten, med kartläggning, analys och bearbetning under handledning för att nå längre i reflektionerna en framgångsfaktor. Lee och Recchias (2016) belyser behovet att lärarna ser processen i sin omvandling av kunskap för att se med fler perspektiv. Delar och helhet framträder och Ödman (2007) skildrar det som att delarna är pusselbitar och vikten av att se dem för att se helheten som bildar ett pussel. Förståelsen av verksamheten hos alla berörda parter ökar för att hitta framgångsrika tillvägagångssätt mot ett inkluderande arbete. Pedagogiseringen som von Ahlefeld Nisser (2009) förtydligar, är att lägga större vikt på vad lärmiljön, delaktighet och meningsfullheten skapar, än att fokus läggs på att göra barn till subjekt och objekt och därmed en särskiljning. Specialpedagogens yrkesroll handlar om att studera och åskådliggöra meningsfullheten i kvalitativa lärmiljöer på individ-, grupp- och organisationsnivå samt samordning av de här nivåerna. Forsmark (2009) beskriver ett beroendeförhållande där det måste finnas en förståelse för helheten för att delarna ska bli begripliga och tvärtom. Det sker ständigt en utveckling då nya insikter om delarnas betydelse genererar en utveckling av förståelse för helheten. Därmed uppenbaras nya delar som i sin tur tolkas utifrån den nya förståelsen.

8.2.3.2 Handledning

Fokus enligt informanterna, efter att ha kartlagt och undersökt problematiken, var att genom handledning synliggöra vad arbetslagen anser är framgångsrika tillvägagångssätt och se vad som fungerar i verksamheten. Därmed lyfts vikten av att studera och reflektera bortom missade möjligheter på inkludering för alla barn möjliggör att rådande normer upptäcks enligt Lee och Recchias (2016). Ahlberg (2016) menar att svårigheter sett ur ett relationellt perspektiv uppstår i mötet mellan barnet och den omgivande miljön. Det här kräver, enligt

Holme (2016) ett arbete som sträcker sig över lång tid framöver vilket kan upplevas som hindrande då behovet av lösning på dilemmat oftast är att det sker här och nu. Det som Lansheim (2010) poängterar är att en (för)skola för alla och allas lika värde har en tendens att avstanna vid ett retoriskt strävansmål. Det riskerar att bli ett begrepp som anses uppfyllas men att det också ligger olika värderingar i vad det innebär mellan individerna i arbetslagen. Svenska Uneskorådet (2006) fastställande enligt Salamancadeklarationen att alla barn ska erhålla likvärdig utbildning och bör inkluderas så långt som möjligt i det ordinarie utbildningsväsendet. För att möta varje barns behov behöver utbildningen se över vilka faktorer som genererar framgång för alla barn. Informanterna belyste vikten av att se positiva mönster för att inte falla in i negativt förhållningssätt. De ansåg att det ibland var svårt, men att det är ett framåtsträvande perspektiv som var av stor betydelse att ha. Lee och Recchias (2016) förtydligar också vikten av att inte hamna i negativa mönster eftersom det har en tendens att spä på normen som inte gynnar inkluderingsarbetet. Enligt examensförordningen för specialpedagoger (SFS 2007:638) framskrivs den vetenskapliga grund specialpedagogiken vilar på. Det innebär att analysera, utvärdera och leda pedagogiskt arbete för en förskola likvärdig för alla barn. I det ledarskapet blir det en möjlighet att nå längre än att fastna i de personliga åsikterna som Lager (2010) belyser, och skapa en framkomlig och gemensam begreppsväg inom specialpedagogiken. Vi tolkar, genom informanternas beskrivning av sitt arbete med handledningen, att de tillsammans med lärarna önskar visa på framgångsrika tillvägagångssätt. Det kan återkopplas till examesförordningen (SFS 2007:638) att specialpedagogen ska synliggöra och samverka i vilka behov som kan finnas. von Ahlefeld Nisser (2009) lyfter behovet att eftersträva och se perspektiv för och med olika aktörer, utifrån de olika behov som finns för att skapa en förskola likvärdig för alla barn.

Lee och Recchias (2016) påpekar behovet av att se, bearbeta och analysera mer i det som ligger bakom händelsen vilket därmed går att koppla till våra normer och värderingar. Som informanterna förtydligade så nås den kunskapen om fokus läggs på att kartlägga och observera för att kunna få en helhetsbild som sedan analyseras. På så sätt synliggörs framgångsfaktorn med att skapa helhetsbilden men samtidigt analysera och bearbeta delar av helhetsbilden för att skapa en ökad förståelse.

8.2.3.3 Kollegialt lärande

En annan faktor som framhölls av informanterna var det som berör kollegialt lärande och den tid det kräver. De förtydligade behovet och möjligheten att öka sin kunskap och fördjupning

för att utveckla den egna rollen, yrket eller förståelsen för dilemmat de befinner sig i. De betonade också sin egen utveckling som sker genom handledning på handledning eller liknande forum med specialpedagoger eller andra yrkesprofessioner, där samtal, diskussioner och dilemman lyfts till metanivå. Reflektionerna ska inte stanna upp när det finns en enighet eftersom det behövs utmaningar för att utveckling av en verksamhet ska ske. Enligt von Ahlefeldt Nisser (2009) genomförs det genom att se olika perspektiv för och med olika aktörer, som skapar utveckling för specialpedagogerna och för professionen. Utvecklingen av ett yrkesspråk och, som Lager (2010) framhåller vikten av, att enas kring gemensamma begrepp skapar betydelse för yrkesrollen och en framkomlig väg inom specialpedagogik. Det tydliggör behovet av att det specialpedagogiska yrket ingår i en professionalism och därmed är grundläggande för kunskapsområdet för allas rätt i samhället, enligt von Ahlefeldt Nisser (2009). Jakobssons och Nilssons (2011) beskrivning av tidsfaktorn med kronosystemets påverkan i flera system, kan tolkas att det belyses av informanterna eftersom det knyter an till vikten av ledningens förståelse för tiden för utvecklingen. Informanterna betonar vikten av sitt egna behov av att utvecklas, samverka och samarbeta för att nå en förskola och inkludering för alla barn.

8.2.4 Slutsats

Resultatdiskussionen visar på vikten av att alla delarna i det specialpedagogiska yrkesutövandet är betydelsefulla för att helheten i arbetet mot en förskola likvärdig för alla barn ska bli verklighet. Samarbete och samverkan med ledningen, och övriga involverade aktörer, organisationen kring det specialpedagogiska arbetet samt kartläggning, observation, handledande samtal och det kollegiala lärandet är alla inflytelserika faktorer i det specialpedagogiska arbetet. Vi är av den uppfattningen att nationella och kommunala mål kan länkas samman genom att kartläggning, observationer, handledande samtal, samarbete och samverkan, vilka alla är delar som pekar på de mjuka värden som förskolans verksamhet och utbildning vilar på, skulle kunna framhävas mer i utvärderingar och kvalitetsredovisningar. Utifrån studiens insamlade material framkom vad specialpedagogers praktiska handlingar tenderar att möjliggöra i arbetet för en förskola likvärdig för alla barn. De praktiska handlingarna som ansågs möjliggöra en inkluderande förskola var handledning, kartläggning, observationer och kollegialt lärande. Framgångsfaktorerna blir synliga när de tangerar varandra i helheten och i delarna. Det är viktigt att ha förståelse för att delar och helhet förändras beroende på kontexten och utan varandra uppkommer inte framgångsfaktorer.

8.2.4.1 Slutdiskussion

I analysen av resultatet blir det tydligt att det är många faktorer som spelar in för att nå framgång i arbetet mot en förskola likvärdig för alla barn. Informanterna är eniga i att organisationen runt den specialpedagogiska kompetensen behöver vara tydlig och att det är samverkan och samarbete mellan alla inblandade aktörer som ger helhetsbilden av de behov som finns. Svårigheten som vi ser det är att få till samverkan och samarbete, då det många gånger saknas just en tydlig struktur kring det specialpedagogiska arbetet. Tid behöver frigöras för både specialpedagogernas arbete och för förskollärarna, då kartläggning, observation, handledning och samtal är delar som är beroende av att det finns tid till genomförandet.

Vi ser att specialpedagogers arbetsuppgifter är avgörande i arbetet mot en förskola likvärdig för alla barn, då vi utifrån vår studie kan utläsa att de är länken mellan verksamhet, vårdnadshavare och ledning. Det är specialpedagogerna som stöttar arbetslagen på förskolan och vårdnadshavarna i att se möjligheter för framgång, utveckling och lärande utefter varje barns behov i riktning mot läroplanens strävansmål.

8.3 Studiens kunskapsbidrag

Strukturen för den specialpedagogiska organisationen och professionen är framförallt vikten av tiden. Det är av stor betydelse att organisationens ledning skapar just tid till att se delar och helheter. Vi ser att studien ger en möjlighet att studera och reflektera hur den egna organisationen och specialpedagogiska yrkesrollen är utformad. Helhet och delar av organisationens uppbyggnad, ledningen och den egna utvecklingen är framgångsfaktorer, vilka visar på värdet av att alla involverade aktörer, gemensamt skapar möjligheter för att nå en likvärdig förskola för alla barn.

8.4 Förslag till vidare forskning

Vidare forskning inom ämnet skulle kunna vara att undersöka vilka framgångsfaktorer som hade uppkommit om både förskollärare och rektorer hade fått vinjettunderlaget och frågorna och därefter jämföra resultaten. Är förväntningarna och förhoppningarna på den specialpedagogiska kompetensen samma i alla tre yrkeskategorierna, eller skiljer de sig åt? Om de skiljer sig åt, hur kan de då mötas?

Ytterligare förslag till vidare forskning, är på vilket sätt organisationen kring den specialpedagogiska kompetensen behöver förändras för att skapa det som specialpedagogerna efterfrågade främst i studien; tid.

9 Referens

- Ahlberg, A. (2016). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik - att bygga broar*. Stockholm: Liber AB.
- Bladini, K. (2004). *Handledning som verktyg och rum för reflektion. En studie av specialpedagogers handledningssamtal*. Karlstad: Karlstad universitet.
- Bronfenbrenner, U., (1979). *The Ecology of Human Development EXPERIMENTS BY NATURE AND DESIGN*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Emanuelsson, I., Persson, B., och Rosenqvist J., (2001). *Forskningen inom det specialpedagogiska området - en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- Forsmark, S. (2009). Att lära matematik - främjande och hindrande faktorer. I A. Ahlberg, (Red.), *Specialpedagogisk forskning. En mångfasetterad utmaning*. (s. 213-230) Lund: Studentlitteratur AB.
- Garner, P. och Forbes, F. (2013). School leadership and special education: challenges, dilemmas and opportunities from an Australian context. *Support for learning*, 28:4 DOI: 10.1111/1467-9604.12033.
- Gunnarsson, B., (1999). *Lärandets ekologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Holme, L. (2016). Studenter med läs- och skrivsvårigheter inom lärarutbildningen - en högskolepedagogiska utmaning. I A-L. Eriksson Gustavsson., K. Forslund Frykedal. & M. Samuelsson (Red.), *Specialpedagogik - i, om, för och med praktiken*. (s.135-153) Stockholm: Liber AB.
- Horton, P., (2016). Unpacking the bullying doll: Reflections from a fieldwork at the social-ecological square. *Confero*, 4:1, 71-95, DOI:10.3384/confero.20014562.170009.
- Jakobsson, I-L., och Nilsson, I., (2011). *Specialpedagogik och funktionshinder. Att möta barn och unga med funktionsnedsättningar i en utvecklande lärmiljö*. Stockholm: Natur och kultur.
- Jergeby, U. (1999). *Att bedöma en social situation. Tillämpning av vinjettmetoden*.

- Stockholm: Socialstyrelsen.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Lager, K., (2010). *Att organisera för kvalitet. En studie om kvalitetsarbete i kommunen och förskolan*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lansheim, B., (2010). *Förståelser av uppdraget specialpedagog*. Malmö: Holmbergs.
- Lee, Y-J. & Recchia S-L (2016). Zooming In and Out: Exploring Teacher Competencies in Inclusive Early Childhood Classrooms. *Journal of research in childhood education*, 30:1, 1–14, DOI: 10.1080/02568543.2015.1105330.
- Malmgren Hansen, A., (2002). *Specialpedagoger - nybyggare i skolan*. Stockholm: HLS Förlag.
- Nilholm, C., (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Palla, L., (2011). *Med blicken på barnet. Om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik*. Malmö: Holmbergs
- Scherp, H-Å., Scherp, G-B. & Thelin, K. (2013). *Verksamhetsidé och måloppfyllelse i förskola och skola. Lärdomar om lärprocessens och ledarskapets betydelse*. Karlstad: Universitetstryckeriet.
- SFS 2007:638 (2007). *Examensordningen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SFS 2010:800 (2010). *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sheridan, S., (2009). Discerning Pedagogical Quality in Preschool. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 53:3, 245-261. DOI: 10.1080/00313830902917295.
- Siljehag, E., (2010). Historien om barn i behov av särskilt stöd i förskolan. I R. Helldin, & B. Sahlin, (Red.) *Etik i specialpedagogisk verksamhet*. (s.119-138) Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket, (2015). *Systematiskt kvalitetsarbete - för skolväsendet. Skolverkets allmänna råd med kommentarer*. Stockholm: Skolverket

- Skolverket, (2018). *Läroplanen för förskola LpFö18*. Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Svenska Unescorådet, (2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca + 10*. Stockholm: Svenska Unescorådet.
- Trost, J. & Hultåker, O. (2016) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet, (2017). *God forskningsed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- von Ahlefeldt Nisser, D. (2009). *Vad kommunikation vill säga. En iscensättande studie om specialpedagogers yrkesroll och kunskapande metoder*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Wetso, G-M. (2006). *Lekprocessen - specialpedagogisk intervention i (för)skola. När aktivt handlande stimulerar lärande, social integration och reducerar utslagning*. Stockholm: HSL förlag.
- Ödman, P-J. (2007). *Tolkning, förståelse och vetande. Hermeneutik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Østrem, S., Bjar, H., Rønning Føsker, L., Dehnes Hogsnes, H., Thorsby Jansen, T., Nortømme, S. & Rydjord Tholin, K. (2009). *Alle teller mer. En evaluering hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver blir inført, brukt og erfart*. Tønsberg: Høgskolan i Vestfold.
- Öquist, O. (2014). *Framgångsrikt ledarskap med systemteori. Mönster, sammanhang och nya möjligheter*. Stockholm: Gothia Fortbildning.

Bilaga 1 Första missivbrev

Hej!

Göteborg 190207

Vi är två studenter som befinner oss i den slutgiltiga terminen på Specialpedagogiska Programmet på Göteborgs universitet och håller på att skriva vår magisteruppsats. Vår fråga till dig/er är om ni vill delta i vår studie?

Syftet med studien är att undersöka vilka framgångsfaktorer specialpedagoger ser som avgörande för att nå en förskola likvärdig för alla barn. Metoden vi har valt för vår undersökning är vinjettmotoden. Den går ut på att alla specialpedagoger som valt att delta får samma hypotetiska situation eller händelse att läsa och därefter enskilt skriftligt svara på några öppna frågor utifrån den lästa texten. Vi önskar att närvara vid något tillfälle där flera av specialpedagogerna mot förskolan i kommunen samlas t.ex. APT, eller liknande, för att vi ska ta så lite tid som möjligt ifrån er. Vi beräknar att det tar totalt ca 30 minuter.

Utifrån vetenskapsrådets etiska riktlinjer kommer alla svar att behandlas anonymt och det är flera specialpedagoger från fyra kommuner som deltar i undersökningen. Gällande sekretess och tystnadsplikt har vi inte för avsikt att ha frågeställningar om de specifikt, utan organisation och framgångsfaktorer för en likvärdig förskola för alla barn i allmänhet.

Allt material kommer dessutom att behandlas anonymt. Vi kommer dels låta bli att ställa personliga frågor och dels kommer vi samla in materialet sammanslaget med de andra kommunerna och därmed kommer vi inte kunna urskilja vem som har svarat vad. Insyn i arbetsmaterialet, förutom oss som undersökare, kan komma att behöva ske av vår handledare.

Svarsformulären kommer att förvaras och sparas sex månader efter undersökning, hos en av oss undersökare, men kommer sedan att makuleras. Det är frivilligt att delta i studien och det går att avbryta sin medverkan när som helst.

Efter att vi fått in alla svar, kommer vi att tolka dem, uppmärksamma val och bedömningar mot forskning inom området för att hitta mönster gällande framgångsfaktorer för det specialpedagogiska arbetet. Vi ser att resultatet och diskussionen kan komma att leda fram till en övergripande syn på arbetet, som därmed skulle kunna ligga till grund för en utveckling av din organisation.

Vi önskar svar senast 8 februari om ni kan tänka er att delta och vårt besök hos er skulle vi vilja sker i slutet av februari eller i början av mars.

Önskar du mer information kring studien, är du välkomna att kontakta oss.

Ulrika Eriksson
guseriuld@student.gu.se

Karin Blad
guskarbl@student.gu.se

Bilaga 2 Andra missivbrev

Till dig som specialpedagog som ska delta i studien

Vi är väldigt glada över att du vill stötta oss i insamlandet av empiri till vår magisteruppsats på Specialpedagogiska Programmet på Göteborgs universitet. Slutversionen kommer du att få ta del av genom att vi skickar den via mail till dig. Dessutom kommer den att finnas tillgänglig i GUPEA, som är den öppna söktjänsten för studentuppsatser och forskningspublikationer.

Syftet med studien är att undersöka vilka framgångsfaktorer specialpedagoger ser som avgörande för att nå en förskola likvärdig för alla barn. Metoden vi har valt för vår undersökning är vinjettmotoden. Den går ut på att alla specialpedagoger som valt att delta får samma hypotetiska situationer att läsa och därefter enskilt svara på några öppna frågor utifrån den lästa texten. Vi beräknar att detta tar totalt ca 30 minuter.

Utifrån vetenskapsrådets etiska riktlinjer kommer alla svar att behandlas anonymt och det är flera specialpedagoger från fyra kommuner som deltar i undersökningen. Studien är frivillig att delta i och missivbrevet kommer att vara numrerade för att möjliggöra att ni kan avbryta studien när ni vill. Vid utdelning kan ni välja att skriva in siffran i svarsformuläret för att möjliggöra att vi kan makulera svar om någon vill avbryta deltagande. Allt material kommer att behandlas anonymt, där vi dels kommer låta bli att ställa frågor om vem du är och dels kommer samla in materialet sammanslaget med de andra kommunerna och då inte kommer kunna urskilja vem som har svarat vad. Gällande sekretess och tystnadsplikt är vi medvetna om vilken verksamhet du befinner dig i och vi har inte som avsikt med vårt syfte att ha frågeställningar som berör den specifikt, utan endast organisationen och framgångsfaktorer för en förskola likvärdig för alla barn i allmänhet. Insyn i arbetsmaterialet, förutom vi som undersökare, kan komma att behöva ske men det åligger oss som undersökare att säkerställa att svarsformulären är anonyma och inte går att spåra tillbaka till dig.

Då vi erhållit alla svar kommer vi att tolka dem, uppmärksamma val och bedömningar mot forskning inom området för att hitta mönster i förskolan som organisation och framgångsfaktorer för det specialpedagogiska arbetet. Vi ser att resultatet och diskussionen kan komma till att leda fram till övergripande syn på arbetet som därmed kan ha potential till utvärdering och utveckling för din organisation.

Vi tackar på förhand för din medverkan. Önskar du mer information kring studien, är du välkomna att kontakta oss.

Ulrika Eriksson
guseriuld@student.gu.se

Karin Blad
guskarbl@student.gu.se

Vinjett

Syftet med studien är att undersöka vilka framgångsfaktorer specialpedagoger ser som avgörande för att nå en likvärdig förskola för alla barn.

Ni kommer här nu få läsa tre korta vinjetter om möjliga situationer som kan uppstå i förskolans verksamhet och därefter kommer ni enskilt att svara på tre frågor.

Individnivå

En förskoleavdelnings pedagog vänder sig till dig som specialpedagog med funderingar kring ett barn 4 år som de upplever som tyst och tillbakadraget. Barnet leker helst ensam eller med någon vuxen. Barnet svarar sällan på tilltal varken från kamrater eller pedagoger. Dock upplever pedagogerna att de oftast vet vad barnet vill ha sagt men svårigheten uppstår då ingen ordinarie pedagog är i närheten och barnet tilltalas av ett annat barn eller annan pedagog på förskolan. De ser att barnet blir mer och mer ensamt.

Vad anser du skulle vara de mest framgångsrika angreppssätten mot detta dilemma?

Om du som specialpedagog själv får välja, hur skulle du utforma ditt uppdrag utifrån detta dilemma?

Berätta vad du behöver för att möjliggöra en förbättring och utveckla ditt arbete i denna situation.

Gruppnivå

En förskoleavdelnings pedagoger tar kontakt med dig som specialpedagog med anledning av att de har en barngrupp som de upplever som rörig genom att barnen ofta byter aktivitet och är högljudda. Barngruppen har du sedan tidigare hört talas om via de andra avdelningarna där pedagoger ansett och upplevt att pedagogerna överlag har ett märkligt förhållningssätt då de inte tar barnens perspektiv i verksamheten. Detta blir, enligt dem, synligt genom att pedagogerna ofta står i klunga och samtalar med varandra istället för att vara med barnen samt genom deras förhållningssätt då de ofta talar negativt om situationer som uppstår.

Vad anser du skulle vara de mest framgångsrika angreppssätten mot detta dilemma?

Om du som specialpedagog själv får välja, hur skulle du utforma ditt uppdrag utifrån detta dilemma?

Berätta vad du behöver för att möjliggöra en förbättring och utveckla ditt arbete i denna situation.

Organisationsnivå

Förskolechefen vänder sig till dig som specialpedagog då hen upplever att pedagogerna inte har samsyn kring kunskapsuppdraget och värdegrundsarbetet. Hen ser att det visar sig i konflikter mellan avdelningar, på medarbetarsamtalen där några uttrycker frustration över att inte komma någon vart med uppdraget och även att det förekommer hög sjukfrånvaro i personalgruppen.

Vad anser du skulle vara de mest framgångsrika angreppssätten mot detta dilemma?

Om du som specialpedagog själv får välja, hur skulle du utforma ditt uppdrag utifrån detta dilemma?

Berätta vad du behöver för att möjliggöra en förbättring och utveckla ditt arbete i denna situation.